

Bilaga 1: Jordbruksverkets uppdrag inom livsmedelsstrategin 2023

Redovisningen inkluderar uppdrag som Jordbruksverket genomförde och hade medel för under 2023 i livsmedelsstrategins handlingsplan 2 och 3.

Sammanfattning

Jordbruksverket har under 2023 haft tio uppdrag i livsmedelsstrategins handlingsplan, som punktats nedan. Myndigheten har haft flera uppdrag kopplade till livsmedelsstrategin, men i årsrapporten finns endast de uppdrag med som finns i handlingsplan 2 och 3.

- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Samordningsfunktion EKO
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Utveckla arbetet med exportgodkännande för svenska livsmedel och jordbruksvaror
- Utveckla arbetet med exportgodkännande för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Vattenbrukspaketet
- Vildsvinspaketet – Främjande av vildsvinskött
- Vildsvinspaketet – Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris
- Växtskyddsrådet

När det gäller uppdraget att Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se kommer Tillväxtverket att lämna en gemensam redovisning för alla inblandade myndigheter. Jordbruksverket lämnar därför ingen enskild redogörelse av uppdraget, utan hänvisar till Tillväxtverkets redovisning. Observera att Jordbruksverkets två uppdrag i vildsvinspaketet redovisas i två olika kapitel i redovisningen. Samtliga uppdrag, utom Uppdrag till samordningsfunktionen för EKO, kommer fortsätta sin verksamhet då de löper 2020–2025¹.

Jordbruksverkets uppdrag är sinsemellan olika och bidrar till livsmedelsstrategins övergripande mål på många olika sätt. De pågående uppdragen i livsmedelsstrategins handlingsplaner är viktiga för att nå livsmedelsstrategins mål, men de svenska företagen behöver även få rätt förutsättningar för att kunna producera mer hållbar mat och säkra livsmedelsförsörjningen. Det behövs långsiktigt lönsamma företag, att de naturresurser som krävs för produktionen tas

¹ Utöver uppdragen i Livsmedelsstrategin som ingår i denna redovisning har Jordbruksverket under 2022 haft i uppdrag att genomföra en förstudie om åtgärder mot salmonella hos lanbrukets djur (N2021/01044), sammanställa kunskap om och analysera fiskberedningen i Sverige utifrån svensk mottagningskapacitet och produktion, förbättra sjömatkonsumtionsstatistiken, beredningsmöjligheterna och surströmmingsindustrins råvaruförsörjning samt genomföra en kartläggning och analys av gödselmedelsproduktionen (N2022/02326 (delvis) och N2022/02129) som finansierats via anslag 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor.

om hand och värnas, att satsningar görs på forskning och utveckling, på kompetensförsörjning och att det finns tillgång på kompetent arbetskraft. Myndigheter behöver också ges möjligheter att förenkla och digitalisera i syfte att underlätta för företagen att göra rätt. För det krävs långsiktighet och ett förebyggande arbete, och därför kan det övervägas om vissa uppdrag i livsmedelsstrategins handlingsplaner (*till exempel de båda exportuppdragen, Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket, Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden och Växtskyddsrådet*) borde vara en del av myndigheternas ordinarie uppgifter. Dessutom behövs en långsiktig finansiering, att möjligheterna som finns i de stora EU-programmen utnyttjas och att politiken är utformad för att stödja en ökande, konkurrenskraftig och hållbar livsmedelsproduktion.

Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket

Uppdraget omfattar all vattenhantering i jordbruket, både inom växtodling och djurhållning. Arbetet ska stödja utveckling och tillämpning av regler och andra styrmedel som leder till en hållbar hantering av vatten som bidrar till att nå målen i livsmedelsstrategin. Det långsiktiga arbetet med vattenfrågorna utifrån Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket har lett till en ökad förståelse för vattnets roll som produktionsfaktor i jordbruket, inom Jordbruksverket och hos de myndigheter vi samverkar med.

De resultat vi sett 2023 beror ofta på aktiviteter som genomförts tidigare år. Ett exempel är regeringens bedömning att det behövs en översyn av regelverket för vattenverksamhet för att tillgodose behovet i de areella näringarna. Andra aktiviteter ger resultat redan samma år, som när vi bidrog till förbättringar i en vägledning om markavvattning från Naturvårdsverket.

Som en effekt av vårt arbete har medvetenheten om jordbrukets behov av vatten och dess betydelse för framtida matproduktion och livsmedelsförsörjning ökat. LRF:s plan för jordbrukets gröna omställning som presenterades under året, är ett exempel på en ökad medvetenhet hos näringen om vattnets roll som produktionsfaktor.

Samordningsfunktion EKO

Regeringsuppdraget att främja produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel avslutas i början av 2024 efter nästan sju år i drift. Regeringen har tagit bort de två inriktningsmål, som varit en grund för uppdraget och Jordbruksverket upplöser det ekosekretariat som ansvarat för att driva uppdraget. Totalt under perioden 2018–2023 har omkring 100 ekoprojekt finansierats med cirka 127 miljoner kronor, resterande 10 miljoner kronor som uppdraget förfogat över har använts för att ta fram en åtgärdsplan, köpa tjänster och driva ekosekretariatet. De flesta projekt har drivits av externa aktörer, men Jordbruksverket har också beviljats medel för två egna uppdrag; Grüne Woche 2023 och ett kalkylprojekt

inom Agriwise. En del av de externa projekt som beviljats medel lever kvar med annan finansiering medan andra avslutats. De flesta som avslutats har haft en begränsad tidplan, medan andra inte kan drivas utan hjälp av extern finansiering. Samtliga projekt har emellertid skapat resultat som lever vidare på ett eller annat sätt – från jord till bord.

Under de år som ekouppdraget existerat har ekologiska livsmedel mött tuffa utmaningar, inte minst i form av konkurrens från livsmedel som producerats enligt andra koncept med hållbarhet som profil – som svenskt, närproducerat, vegetariskt och klimatsmart. De senaste åren har dessutom kraftig matprisinflation och konjunkturedgång fått konsumenter att köpa alltmer lågprisalternativ och i det segmentet har ekologiskt svårt att hävda sig. Samtidigt har både en ny jordbrukspolitik och en ny EU-förordning för ekologisk produktion lanserats, vilket betytt ökade utmaningar för producenter av ekologiska livsmedel. Både marknads- och politikkrifterna har lett till ett minskat intresse att producera ekologiskt inom lantbruket. Den vikande marknaden märks genom att andelarna ekologisk produktion sjunker inom samtliga sektorer i primärproduktionen, men mest för mjölk och ägg. Andelen ekologisk jordbruksmark har bara minskat svagt de senaste åren och detsamma gäller för andelen ekologiska livsmedel i offentlig sektor. Samtidigt har andelen ekologiska livsmedel av total försäljning i dagligvaruhandeln minskat med ett par procent.

Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden

Uppdragets syfte är att säkra tillgången till växtskyddsmedel i grödor som odlas i liten omfattning som till exempel yrkesmässig odling av grönsaker eller när växtskyddsmedlet har begränsade användningsområden ("minor use"). Konkurrenskraftsutredningen² konstaterade att odlarna i Sverige i vissa fall har tillgång till färre växtskyddsmedel av betydelse för produktionen än i konkurrentländer. Resultaten leder till både tillgång till växtskyddsmedel i odlingen och till kunskap om lämpliga och möjliga kombinationer av behandlingar mot skadegörare för att ge bästa effekt. Säkrare odling ger högre skörd och minskat svinn.

Huvuddelen av anslaget går till LRF som genomför projektet "Minor Use". Fältförsöken som ligger till grund för ansökningarna om godkännande genomförs ofta under flera år. 2023 genomfördes 29 försök i cirka 15 olika grödor/kulturer. Kemikalieinspektionen godkände 18 ansökningar under året. En del ansökningar behöver göras av formella skäl som att preparatet bytt innehavare och fått ett nytt registreringsnummer. Motsvarande hantering vid nya registreringsnummer tillämpas inte i våra grannländer.

² Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring, SOU 2015:15.

LRF höll under säsongen fyra odlarträffar för att visa fältförsöken med totalt ca 110 deltagare. Dessutom gjordes digitala redovisningar för rådgivare, försöksvärdar och produktägande företag.

Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin

Genom den årliga rapporten Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2023 (Rapport 23:2) har vi uppnått följande resultat hos målgrupperna:

- Ökad kunskap om livsmedelskedjan och dess utveckling
- Ökad förståelse för livsmedelskedjans utmaningar och möjligheter
- Ökad kunskap om vad som påverkar företagets konkurrenskraft
- Ökad kunskap om vad som kan ingå i de tre dimensionerna av en hållbar livsmedelskedja

Rapporten och dess indikatorer används som underlag till bland annat budgetpropositionen, Miljömålsrådets Samarbete för hållbara livsmedelssystem som leds av Livsmedelsverket, Mistra Food Futures och Nationella forskningsprogrammet för livsmedel.

Uppdraget bidrar till att livsmedelsstrategin utvärderas och följs upp genom att indikatorer för hela livsmedelskedjan tas fram, levereras och används i de årliga rapporterna och fördjupningsstudierna kombinerat med kvalitativa resonemang och kvantitativa analyser.

Utveckla arbetet med exportgodkännande för svenska livsmedel och jordbruksvaror

Uppdragets mål är att Jordbruksverket fortsatt ska utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export. Jordbruksverket har under 2023 arbetat med:

- nya marknadstillträden för livsmedel och jordbruksprodukter till tredjeland som ger ökade exportmöjligheter för svenska företag
- att få acceptans för regionalisering vid sjukdomsutbrott i Sverige som syftar till att möjliggöra fortsatt export från sjukdomsfria områden i Sverige och bibehållen lönsamhet för svenska företag med marknadstillträde i tredjeland
- deltagande i EU och internationella fora som bidragit till ökad kunskap om exportförhandlingar, samt kontakter, för att främja svenska exportintressen.

Detta uppdrag bidrar till ökad lönsamhet och konkurrenskraft hos företag i livsmedelskedjan genom att dessa ges förutsättningar för större marknad, ökat nyttjande av investeringar, avsättning under produktionstoppar samt avsättning av produkter som inte efterfrågas på hemmamarknaden. Detta minskar i sin tur svinn. En ökad export möjliggör en ökad produktion av livsmedel och jordbruksvaror,

vilket i sin tur kan bidra till en ökad försörjningsförmåga. Sammantaget kan detta vara viktigt för Sverige i händelse av kriser och ytterst krig.

Utveckla arbetet med exportgodkännande för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land

Uppdragets ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land.

Jordbruksverket medverkade, tillsammans med Livsmedelsverket, vid en inspektion från Japan i december 2023 som resulterade i att befintligt exportgodkännande utökades till att även inkludera processade och värmebehandlade nötköttsprodukter samt att de åldersrelaterade begränsningarna på nötköttsexport kopplat till Galna kosjukan (BSE) togs bort.

Detta uppdrag bidrar till ökad lönsamhet och konkurrenskraft hos företag i livsmedelskedjan genom att den borttagna begränsningen och det utökade marknadstillträdet bidrar till förbättrade förutsättningarna för en ökad export till Japan.

Vattenbrukspaketet

Främjandearbetet av vattenbruket har under 2023 haft stort fokus på genomförandet av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet (HFVP) för att se till att den stora vattenbrukssatsningen landar rätt genom riktade utlysningar och uppföljning av ansökningar och beslut. Utöver havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet så har arbetet med åtgärder i handlingsplanen för vattenbruk, kopplat till strategin för svenskt fiske och vattenbruk 2021–2026, fortgått.

Tre utlysningar publicerades under 2023, en för medel inom livsmedelsstrategin och två för medel inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet, för att bidra till den hållbara utvecklingen av svenskt vattenbruk. Dessutom har vi bidragit till delbetänkandet *Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk*, SOU 2023:74, vilket kan leda till en på sikt ökad hållbar vattenbruksproduktion. Under 2023 slutredovisades också sju tidigare beviljade projekt. Resultaten från projekten har spridits och kommer att fortsätta spridas och därigenom öka kunskapen inom flera olika delar av vattenbruket.

Vildsvinspaketet – Främjande av vildsvinskött

Jordbruksverkets har i uppdrag att genomföra ett antal åtgärder i Vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin 2020–2025. I uppdraget ingår att genomföra insatser inom främst det strategiska området Konsument och marknad, vilket har

som mål att konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val. Arbetet har skett i samverkan med andra myndigheter i Vildsvinspaketet, vilket har bidragit till stärkt samarbete.

Uppdraget har bestått av att utlysa pengar för att främja vildsvinskött genom kunskapshöjande åtgärder riktade mot hela den potentiella marknaden och inkludera måltidsupplevelser i hemmet, på restaurang och i den offentliga sektorn. Denna insats har bidragit till ökat intresse och ökad efterfrågan på vildsvinskött, främst inom offentlig sektor. Avslutande insats avser en utvärdering av alla åtgärder som varit del av Vildsvinspaketet som kommer att genomföras år 2025.

Vildsvinspaketet – Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris

Denna del av uppdraget handlar om att ge medel till Gård & Djurhälsan (G&D) för utveckling av kontrollprogrammet Smittsäkrad Besättning Gris (SSB Gris) för arbete med biosäkerhet för att minska risken för direkta och indirekta kontakter mellan tamgrisar och vildsvin. Målsättningen är att utarbeta en ny status i programmet som är specifikt inriktad på biosäkerhetsåtgärder som skydd mot vildsvinskontakter.

Under året har arbetet fokuserat på att få klart programmet samt anpassa webbmodulerna för att besättningar ska kunna ansluta sig och för att veterinärernas bedömning ska kunna göras på ett effektivt sätt. Fokus har även legat på att sprida information om programmet och arbetet med biosäkerhet och minskade risker för vildsvinskontakter. Utbrottet av ASF i Fagersta ledde till att projektet påskyndades i flera delar. Efter att Jordbruksverket beslutat om smittadzon kunde de sista delarna i programmet som rör stängsel bli klara. Programmet beslutades av Jordbruksverket under hösten och två besättningar hann ansluta sig innan årsskiftet. Programmet kunde även samarbeta med LRF Kött och medverka på deras digitala seminarium som hölls med anledning av utbrottet av ASF i Fagersta och där sprida information och kunskap om programmet och biosäkerhet.

Växtskyddsrådet

Växtskyddsrådet har framgångsrikt genomfört strategiskt arbete (Major use-arbetet) för att förbättra tillgången till effektiva växtskyddsmetoder i svensk växtodling, vilket möjliggjorde bekämpning av insekter under odlingsäsongen 2023. Sedan 2021 utforskar rådet ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet inom växtskyddet, med fokus under 2023 på analys av hållbarhetsindikatorer kopplade till skadegörförekomst och skördebortfall.

Analys av ny precisionsbekämpningsteknik och genomiska tekniker som CRISPR/CAS9 har gjorts för att bedöma deras potential att minska användningen av växtskyddsmedel. En kampanj från 2018 kring växtskyddsmedlet diflufenikan har lyckats sänka halterna i skånska ytvatten. Fältnöte 2023 genomfördes i

Östergötland och inkluderade besök hos lantbruksföretag och tillverkare av lantbruksmaskiner.

Växtskyddsrådets breda sammansättning av organisationer möjliggör olika perspektiv och erfarenheter, vilket ökar förutsättningarna för att främja konkurrenskraft och hållbarhet inom livsmedelsproduktionen i Sverige.

Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3

Kunskap & innovation

- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Förmedla bidrag till Sweden Food Arena
- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling, SLU Grogrund

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Ökat marknadstillträde och anläggningsgodkännande för export
- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexport-ansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Arbete för likvärdig kontroll
- Vidareutveckling och stärkande av nyckelhålmärkningen
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Myndighetssamarbete för minskat matsvinn
- Utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Samordningsfunktionen EKO
- Utveckling av nationellt centrum för mathantverk

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se

- Miljö tillstånd (inom förenklingspaketet)
- Strategisk kompetensförsörjning
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Stärka Växtskyddsrådet
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Avelsarbete på regnbåge

Tvärgående uppdrag

- Samordning av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Saknas ditt uppdrag? specificera:

Ekonomisk uppföljning

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket (N2017/02364/SUN och N2019/03241/JL)</i>
Tillgänglig budget:	3 500 tkr
Utnyttjade medel:	3 008 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Uppdrag till samordningsfunktionen för EKO att fortsätta sin verksamhet (N2018/02711/JM och N2019/03241/JL)</i>
Tillgänglig budget:	25 000 tkr
Utnyttjade medel:	23 716 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2021–2023

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden (N2019/03241/JL och N2017/02364/SUN)</i>
Tillgänglig budget:	6 131 tkr
Utnyttjade medel:	6 005 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt livsmedelskedjans utveckling totalt (N2019/03241/JL och N2017/01029/SUN).</i>
Tillgänglig budget:	1 500 tkr
Utnyttjade medel:	1 475 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror (N2017/07504/JM, N2017/06252/JM och N2019/03241/JL).</i>
Tillgänglig budget:	6 000 tkr
Utnyttjade medel:	6 600 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2017/07504/JM, N2017/06252/JM och N2019/03241/JL).</i>
Tillgänglig budget:	1 000 tkr
Utnyttjade medel:	274 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Vattenbrukspaketet (N2019/03241/JL)</i>
Tillgänglig budget:	6 000 tkr
Utnyttjade medel:	6 049 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Vildsvinspaket (N2020/01012/DL, N2019/03259/DL (delvis), N2017/06252/JL (delvis))³</i>
Tillgänglig budget:	2 000 tkr
Utnyttjade medel:	16 tkr <i>Anledningen till det låga utnyttjandet är återflöden från beviljade projekt, se bilaga 2.</i>
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Växtskyddsrådet (N2019/03241/JL och N2017/02364/SUN)</i>
Tillgänglig budget:	3 000 tkr
Utnyttjade medel:	3 103 tkr
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

³ Här redovisas vildsvinspaketet som ett uppdrag, men i rapporten finns separata kapitel för Vildsvinspaket – främjande av vildsvinskött respektive Vildsvinspaket – vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris.

Innehåll

Sammanfattning	2
Ekonomisk uppföljning.....	11
1 Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket.....	18
1.1 Uppdragsbeskrivning och syfte.....	18
1.2 Genomförda aktiviteter	18
Sammanfattning	18
Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	18
1.3 Uppnådda resultat	22
Sammanfattning	22
Beskrivning av uppnådda resultat	22
1.4 (Tidiga) effekter	23
1.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	23
1.6 Slutsatser	23
1.7 Fortsatt arbete.....	24
2 Samordningsfunktion EKO.....	26
2.1 Uppdragsbeskrivning och syfte.....	26
2.2 Genomförda aktiviteter	27
Sammanfattning	27
Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	27
2.3 Uppnådda resultat	30
Sammanfattning	30
Beskrivning av uppnådda resultat	30
2.4 (Tidiga) effekter	30
2.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	33
Konsument och marknad.....	33
Regler och villkor.....	33
Kunskap och innovation.....	33
2.6 Slutsatser	33
2.7 Fortsatt arbete.....	34
3 Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden...35	
3.1 Uppdragsbeskrivning och syfte.....	35

3.2	Genomförda aktiviteter	36
	Sammanfattning	36
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	36
3.3	Uppnådda resultat	37
	Sammanfattning	37
	Beskrivning av uppnådda resultat	38
3.4	(Tidiga) effekter	39
3.5	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	39
3.6	Slutsatser	41
3.7	Fortsatt arbete.....	41
4	Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin.....	42
4.1	Uppdragsbeskrivning och syfte.....	42
4.2	Genomförda aktiviteter	42
	Sammanfattning	42
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	42
4.3	Uppnådda resultat	44
	Sammanfattning	44
	Beskrivning av uppnådda resultat	44
4.4	(Tidiga) effekter	48
4.5	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	48
4.6	Slutsatser	49
4.7	Fortsatt arbete.....	49
5	Utveckla arbetet med exportgodkännande för svenska livsmedel och jordbruksvaror	50
5.1	Uppdragsbeskrivning och syfte.....	50
5.2	Genomförda aktiviteter	50
	Sammanfattning	50
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	51
5.3	Uppnådda resultat	53
	Sammanfattning	53
	Beskrivning av uppnådda resultat	54
5.4	(Tidiga) effekter	55
5.5	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	55

5.6	Slutsatser	56
5.7	Fortsatt arbete.....	56
6	Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land	59
6.1	Uppdragsbeskrivning och syfte	59
6.2	Genomförda aktiviteter	59
	Sammanfattning	59
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	59
6.3	Uppnådda resultat	60
	Sammanfattning	60
	Beskrivning av uppnådda resultat	60
6.4	(Tidiga) effekter	61
6.5	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	61
6.6	Slutsatser	61
6.7	Fortsatt arbete.....	61
7	Vattenbrukspaketet.....	62
7.1	Uppdragsbeskrivning och syfte.....	62
7.2	Genomförda aktiviteter	62
	Sammanfattning	62
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	62
7.3	Uppnådda resultat	65
	Sammanfattning	65
	Beskrivning av uppnådda resultat	65
7.4	(Tidiga) effekter	66
7.5	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	67
7.6	Slutsatser	67
7.7	Fortsatt arbete.....	67
8	Vildsvinspaketet – Främjande av vildsvinskött.....	69
8.1	Uppdragsbeskrivning och syfte.....	69
	Främjande av vildsvinskött	69
	Vildsvinskött i offentliga måltider	69
	Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris	69

Utvärdering av åtgärdernas effekt	70
8.2 Genomförda aktiviteter	71
Sammanfattning	71
Beskrivning av genomförda aktiviteter	71
8.3 Uppnådda resultat	74
Sammanfattning	74
Beskrivning av uppnådda resultat	74
8.4 (Tidiga) effekter	77
8.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	77
8.6 Slutsatser	78
8.7 Fortsatt arbete.....	78
9 Vildsvinspaketet – Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris	79
9.1 Uppdragsbeskrivning och syfte	79
9.2 Genomförda aktiviteter	79
Sammanfattning	79
Beskrivning av genomförda aktiviteter	80
9.3 Uppnådda resultat	83
Sammanfattning	83
Beskrivning av uppnådda resultat	83
9.4 (Tidiga) effekter	84
9.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	85
Regler och villkor.....	85
Konsument och marknad.....	85
Kunskap och innovation.....	85
9.6 Slutsatser	85
9.7 Fortsatt arbete.....	86
10 Växtskyddsrådet	87
10.1 Uppdragsbeskrivning och syfte	87
10.2 Genomförda aktiviteter	88
Sammanfattning	88
Beskrivning av genomförda aktiviteter	88
10.3 Uppnådda resultat	93
Sammanfattning	93

Beskrivning av uppnådda resultat	93
10.4 (Tidiga) effekter	96
Förväntade effekter	96
Potentiella bieffekter	96
10.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	96
10.6 Slutsatser	97
10.7 Fortsatt arbete.....	97

1 Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket

1.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Regeringen gav 2017 Jordbruksverket i uppdrag att inrätta ett kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten (N2017/02364/SUN). Fokus låg på att hantera överskott av vatten för att förbättra jordbruksmarkens produktivitet. Genom ett regeringsbeslut 2019 vidgades perspektivet till att även hantera brist på vatten (N2019/03241/JL). Från och med 2020 omfattar uppdraget alltså all vattenhantering i jordbruket, både inom växtodling och djurhållning. Arbetet ska stödja utveckling och tillämpning av regler och andra styrmedel som leder till en hållbar hantering av vatten som bidrar till att målen i livsmedelsstrategin nås. Kompetenscentrum ska även ta fram underlag som regering och riksdag behöver för att utveckla politik och lagstiftning inom området.

1.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Regeringskansliet	Bidra med kunskap i beslut som rör jordbrukets vattenhantering, t.ex. utredningar, yttranden över remisser och svar på frågor.
Jordbruksverket och andra myndigheter	Deltagande i arbetsgrupper i referensgrupper och nätverk. Medverkan i kurser och konferenser. Svar på remisser och frågor. Bidra med kunskap i processer som påverkar jordbrukets vattenhantering och ta del av kunskap från andra områden för att utveckla vårt arbete.
Universitet och forskningsinstitut, konsulter, rådgivare, entreprenörer, branschorganisationer, miljöorganisationer och jordbrukare.	Delta i nätverk, medverka i kurser konferenser och svara på frågor. Bidrar till att utveckla vår egen och andras kunskap om jordbrukets vattenhantering. Informera om och förankra vårt arbete för att stödja en hållbar hantering av vatten i jordbruket.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Jordbrukets utmaningar inom vattenområdet kan inte lösas bara inom jordbrukssektorn. Vattenfrågorna berör alla sektorer i samhället och ett flertal myndigheter är inblandade i vattenarbetet. För att påverka regler och villkor för hantering av vatten i jordbruket behöver vi samverka inom Jordbruksverket, med

andra myndigheter och offentliga institutioner, med jordbrukare och med andra aktörer i branschen.

Vår primära målgrupp är Regeringskansliet och myndigheter som tillsammans utformar regler och villkor för vattenhanteringen. För att utveckla vår egen och andras kunskap samt informera om och förankra vårt arbete vänder vi oss också till universitet och forskningsinstitut, konsulter, rådgivare, entreprenörer branschorganisationer, miljöorganisationer och jordbrukare.

Jordbrukets vattenhantering ingår ofta i ett större sammanhang. Det kan exempelvis handla om processer som berör vattenförvaltningen i stort och drivs av andra myndigheter eller processer som rör jordbrukets kompetensförsörjning inom fler områden än vatten. Det innebär att det ofta inte är vi själva som sätter dagordningen utan vi måste anpassa oss till olika uppdrag och initiativ från andra myndigheter, vara flexibla och göra omprioriteringar.

Utredningar

Kompetenscentrum genomför utredningar både egna utredningar och utredningar tillsammans med andra myndigheter. Exempel på arbete under 2023 kopplat till utredningar är:

- Samlat in statistik och skrivit rapport om täckdikning i Sverige 2022⁴.
- Fortsatt samarbete med SMHI utifrån ett av förslagen i vår gemensamma rapport ”Förbättrad vattenbalansberäkning genom inkludering av jordbruksbevattning⁵”.
- Medverkat i Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om underlag för återvätning av våtmarker på jordbruksmark. Regeringsuppdraget redovisades i november 2023⁶.
- Fortsatt arbete i Robust enskild vattenförsörjning genom beredskap och redundans, ett samverkansprojekt över tre år med Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket, en länsstyrelse och LRF. Jordbruksverkets del handlar om vattenförsörjning till djurgårdar. Uppdraget kommer att redovisas i början av 2024.
- Anpassning av Eurostats utökade bevattningsfrågor till en svensk kontext inför strukturundersökningen 2023.
- Vi har påbörjat en diskussion med Riksantikvarieämbetet om att ta fram en gemensam vägledning om täckdikning och fornminnen.

⁴ Täckdikning 2022 - För tidigt att se effekterna av stödet, Jordbruksverket, OVR658, 2023-07-02.

⁵ Jordbruksverket OVR571, 2020-11-16.

⁶ Underlag för återvätning av våtmarker, redovisning av ett regeringsuppdrag, (regleringsbrev 2023), Naturvårdsverket skrivelse 2023-11-29 ärendenummer NV-11039-22.

Deltagande i arbetsgrupper, referensgrupper och nätverk

En viktig del av kompetenscentrums arbete är att delta i olika grupper och nätverk både för att bidra med kunskap och, i samverkan med andra, bygga ny kunskap, informera om vårt arbete och förankra vår kunskap i aktuell forskning och praktisk verksamhet. Under det gångna året har vi deltagit i följande arbetsgrupper och nätverk:

- Vattenförsörjningsgruppen under Nationella samordningsgruppen för dricksvatten.
- Miljömålsrådets programområde Samverkan för hållbart livsmedelssystem.
- Vattenmyndigheternas dialog om Jordbruksverkets rapportering av åtgärds genomförande i de nya åtgärdsprogrammen.
- Arbetet med nytt grundvillkor⁷ för skydd av torvmarker
- Vattenmyndigheternas referensgrupp för kraftigt modifierade vatten och markavvattning.
- Samverkan om anläggning och restaurering av våtmarker, en myndighetsgrupp med representanter från Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheterna och länsstyrelserna, ledd av Naturvårdsverket.
- Referensgrupp för Miljösamverkan Sveriges projekt om tillsyn av vattenuttag.

Vi deltar även i regelbundna avstämningsmöten med Sveriges geologiska undersökning (SGU), Lantmäteriet och Regeringskansliet.

Vi är med i styrelserna för Hydrotekniska sällskapet och Föreningen vattens hydrologisektion. Hydrotekniska sällskapet är ett nätverk för alla som arbetar med vatten inom jordbruket. Föreningen Vattens hydrologisektion, är ett nätverk för hydrologifrågor inom alla samhällssektorer.

Medverkan i kurser och konferenser

För att nå ut med kunskap till våra målgrupper, men också för att få återkoppling, medverkar vi på kurser och konferenser med anknytning till jordbrukets vattenhantering. Exempel på medverkan under 2023 listas nedan:

- Hydrotekniska sällskapets vattendag, 1 februari, som hade temat Vattna med avloppsvatten.
- Sveriges dränerares riksförbund, årsmöte 11 mars, nya stöd för dränering och bevattning och rapport om genomförd täckdikning 2022. (50 deltagare)
- Jordbruksverkets råd för hållbar produktion och konsumtion, 29 mars, Hållbar hantering av vatten i jordbruket, vatten som produktionsfaktor. (20 deltagare)

⁷ Grundvillkor är vissa regler som jordbrukaren måste följa för att få full utbetalning av jordbruksstöd.

- Bevattning av vall för högre skörd och bättre foder, Fältsforsk ämneskommittéer för Vatten och för Vall och grovfoder, 5 maj. (50 deltagare)
- Webinarium – flera nyttor med våtmarker och dammar, 11 maj.
- Webinarium: Bevattning i ett klimat under förändring | Hushållningssällskapet (hushallningssallskapet.se), 1 juni. (50 deltagare)
- Vattenkonferens, Heby kommun, 14 juni. (50 deltagare)
- Borgeby Fältdagar 28–29 juni.
- Brunnby Lantbrukardagar, 5–6 juli.
- Vattendagar i Hässleholm 3 – 5 oktober.
- LRF fältdag, 23 oktober (30 deltagare).
- Tillstånd för våtmarker, Övervakningskommittén, 21 november. (15 deltagare)
- Vad innebär grundvillkoret om skydd av våt- och torvmark, webinarium för rådgivare 1 december 2023.(50 deltagare)
- Word soil day, seminarium SLU: Översvämningar och torka i jordbruket – Effekter, utmaningar och åtgärder, 5 december.

Yttrande över remisser och frågor

Vi yttrar oss över remisser och svarar på frågor från Regeringskansliet, myndigheter, kommuner internationella organisationer och enskilda. Under 2023 har vi bland annat medverkat i arbetet med följande remisser och frågor:

- Kortfattad beskrivning av hur delarna i förslag till lagstiftningsakt om jord- och markhälsa regleras på nationell nivå idag, Naturvårdsverket.
- Regional vattenförsörjningsplan för Kalmar län.
- Request for information: climate change, water and health, EEA via Naturvårdsverket.
- Remiss om vattenförvaltningstermer.
- Omprövning och återkallelse av tillstånd till markavvattning, Naturvårdsverkets webbaserade tillsynsvägledning.
- Regional vattenförsörjningsplan för Örebro län.
- Yttrande över vägledning och kunskapsunderlag vid riskbedömning av förorenade sedimentområden, SGI.
- CIS nr 24. River basin management in a changing climate, SGU.
- Enkät, CIS Ad-hoc grupp vattenbrist och torka, via SGU.
- Handbok återvättning, Göteborgs universitet.
- Förslag till handläggarsråd för omprövning av vattenverksamheter, Miljösamverkan Sverige.

- Normsättning ytvatten, underlag, Hav.
- Vägledande principer för restaurering av Vattendrag, Svenska institutet för standarder, SIS.

1.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Det långsiktiga arbetet med vattenfrågorna utifrån Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket har lett till en ökad förståelse för vattnets roll som produktionsfaktor i jordbruket inom Jordbruksverket och hos de myndigheter vi samverkar med.

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Ökad kunskap om jordbrukets förutsättningar hos berörda myndigheter.	Berörda myndigheter tar större hänsyn till jordbrukets förutsättningar
Nått ut till 500 – 600 personer genom medverkan på kurser och konferenser.	Ökad kunskap om jordbrukets hantering av vatten
Informationsmaterial om ökad robusthet i enskild vattenförsörjning riktat till djurhållare	Ökad kunskap hos berörda myndigheter och övriga deltagare i projektet

Beskrivning av uppnådda resultat

Kompetenscentrums arbete är långsiktigt. De resultat vi sett under 2023 beror ofta på aktiviteter vi genomfört under 2022 och tidigare. Ett exempel på resultatet av ett sådant långsiktigt och målmedvetet arbetet kom i regeringens klimathandlingsplan⁸. Där gör regeringen bedömningen att regelverket för vattenverksamhet och markavvattning behöver ses över, bland annat för att tillgodose behov inom de gröna näringarna.

Ofta utgör vårt arbete bara en del i en större process. I många fall är det svårt att peka på tydliga kopplingar mellan det vi gör och utformningen av regler och villkor för jordbrukets vattenhantering. Ibland ser vi en tydlig koppling. Ett exempel är Naturvårdsverkets vägledning Omprövning och återkallelse av tillstånd till markavvattning där våra synpunkter bidrog till att vägledningen blev bättre.

Under året avslutades ett flerårigt projekt för robust enskild vattenförsörjning i samverkan med SVA, Livsmedelsverket, RISE och Lantmännens Riksförbund. Projektet har gett underlag som kan bidra till ökad kunskap hos djurhållare och

⁸ Regeringen klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll, Skr. 2023/24:59, 21 december 2023, avsnitt 11.4, sidan 194.

myndigheter om sårbarheter i vattenförsörjningen och ökar beredskapen för att hantera störningar.

I Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om återvätning av våtmarker har vi bidragit till en ökad förståelse av återvätningens påverkan på jordbruksmark samt möjligheter och begränsningar att välja ut områden med hjälp av GIS-modeller.

1.4 (Tidiga) effekter

Tillgång till välodränerad mark, möjlighet till bevattning och vattenförsörjning till djuren är förutsättningar för en konkurrenskraftig och hållbar matproduktion. Genom kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket har medvetenheten om jordbrukets behov av vatten ökat och dess betydelse för framtida matproduktion och livsmedelsförsörjning.

Under det gångna året har vi sett exempel en ökad medvetenhet om vattnets betydelse som produktionsfaktor hos näringen. LRF presenterade en plan för jordbrukets gröna omställning⁹ där vatten ges ett stort utrymme.

1.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Vatten är tillsammans med tillgång till jordbruksmark, växtnäring och växtskydd en grundläggande faktor för livsmedelsproduktion. Klimatförändringarna innebär att behovet av vatten ökar både inom jordbruket och inom andra sektorer, men även att risken för blöta perioder ökar. Jordbrukarna måste hantera både för mycket och för lite vatten.

Jordbruket påverkar flera vattenrelaterade miljömål negativt. För att uppnå livsmedelsstrategins mål behöver jordbrukets vattenhantering bli mer hållbar. Jordbrukarna som hanterar vattnet har en nyckelroll. Kompetenscentrums uppgift är att bidra till regler som ger förutsättningar för att jordbrukarna ska kunna hantera vattnet på ett hållbart sätt. Uppdraget är inriktat mot det strategiska området Regler och villkor men har, genom inriktningen mot kompetensutveckling, även en tydlig koppling till området Kunskap och innovation.

1.6 Slutsatser

En viktig princip i Jordbrukets strategi för hållbar hantering av vatten är att vi behöver arbeta mot flera mål samtidigt. Vatten är både en produktionsfaktor och en miljöfråga. Hållbarhet handlar om ekonomiska och sociala aspekter, inte bara om miljöfråga. Hållbarhet handlar om ekonomiska och sociala aspekter, inte bara om miljöfråga. Vi bör därför utgå ifrån den verksamhet som ska bedrivas, i det här fallet

⁹ Kostnader för jordbrukets gröna omställning, Näringspolitisk rapport från LRF #1, 2023.

livsmedelsproduktion i jordbruket och fråga oss hur vi bäst hanterar vattnet med hänsyn till alla relevanta hållbarhetsmål och hållbarhetsaspekter. Det här är en självklarhet för de som är praktisk verksamma men i policy och styrmedel, exempelvis i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitikens fortskridande en uppdelning mellan miljöåtgärder och konkurrenskraftsåtgärder som leder till konflikter och motverkar synergier.

Vi ser ett särskilt behov av att lyfta fram tillit som en grundläggande förutsättning för social hållbarhet. För att nå målen behöver vi samverka och samverkan kräver tillit. Väl utformade regler och villkor stärker tilliten. Brister i regler och bristande kompetens hos de som ska tillämpa reglerna riskerar att radera tilliten.

Diskussionen om jordbrukets vattenhantering har länge dominerats av problemen med övergödning och växtskyddsmedels samt markavvattningens negativa påverkan på vattenmiljön. Under de år som kompetenscentrum har funnits har vi märkt en förändring i samhällets inställning till jordbrukets vattenhantering. Framförallt har förståelsen av jordbrukets behov av vatten ökat men även insikten om behovet av dränering och andra åtgärder för att hantera överskott av vatten har blivit större.

Efter flera torrår har även sektorns intresse för vatten som produktionsresurs ökat. Trots det dominerar diskussionen om hållbar livsmedelsproduktion och Sveriges förmåga att producera livsmedel fortfarande av andra produktionsfaktorer såsom växtnäring, växtskydd och energi.

För att nå fram till bra lösningar behöver policy och styrmedel förändras. Vattenhantering behöver få en tyngd som är mer i paritet med övriga produktionsfaktorer. För att komma dit så behövs mötesplatser där vi kan diskutera vattnets roll för jordbruksproduktionen och jordbrukets påverkan på miljön i ett sammanhang.

1.7 Fortsatt arbete

Arbetet i kompetenscentrum kommer i huvudsak att fortsätta på samma sätt under åren framöver. Många av de resultat som vi hittills har uppnått är bara steg på vägen.

Vi behöver också vara beredda att hantera nya uppdrag, initiativ från andra myndigheter eller förändrade förutsättningar som påverkar jordbrukets vattenhantering och göra de omprioriteringar som behövs.

Stöd för dränering och bevattningsdammar är på plats. Nu behöver vi följa hur stöden utnyttjas och undanröja eventuella hinder som leder till att stöden underutnyttjas eller inte når sina syften.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram är beslutade. Nu böjar arbetet med genomförandet av åtgärder. För kompetenscentrum handlar det framförallt om att utveckla styrmedel för att åtgärda fysisk påverkan på vattendrag och ta fram en

plan för arbetet med vattneffektivisering. Vi ska bidra till några av de övriga myndigheternas åtgärder och stödja vattenmyndigheterna i arbetet med kraftigt modifierade vatten.

Det finns en medvetenhet om jordbrukets behov av vattenförsörjning men det återstår arbete med att kvantifiera behoven och för att hitta former för att hantera avvägningar mellan olika vattenbehov. Vi planerar att engagera oss och delta aktivt i arbete om vattenbehov och vattenfördelning mellan olika sektorer i samhället.

Under de senaste tre åren har vi genom samverkansprojektet Robust enskild vattenförsörjning genom beredskap och redundans ökat vår kunskap om vattenförsörjning till djurgårdar. Nu behöver vi hitta sätt för att sprida kunskapen och hitta former för att stödja jordbrukarna i att öka sin robusthet.

Under de senaste åren har vi haft ett stort fokus på investeringsstöd för täckdikning och bevattning. Framöver behöver vi lägga mer fokus på regelverket för vattenverksamhet för att skapa förutsättningar för att stöden för investeringar i täckdikning och bevattning ska ge en bra utväxling.

Regeringens avisering om att se över reglerna för vattenverksamhet utifrån förslagen i vattenverksamhetensutredningen¹⁰ bör ses över för att tillgodose behov inom de gröna näringarna innebär stora möjligheter men kommer också att kräva mycket arbete. Utredningens förslag innebär stora förändringar både vad gäller skyddet för miljön och förvaltningen av samfällda anläggningar.

Vi behöver bidra med vår kunskap om jordbrukets behov av dränering, om behovet av samordning med regelverket för avledning av dagvatten och om förvaltning av samfällda anläggningar. Vi behöver samverka med andra myndigheter såsom Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Lantmäteriet och Boverket för att tillsammans bidra till ändamålsenliga regler.

I väntan på ny lagstiftning finns behov av vägledning för att hantera nuvarande lagstiftning. Det gäller särskilt reglerna om markavvattning som upplevs som ett hinder både av de som vill restaurera våtmarker och de som har behov av att underhålla eller anpassa sina diken och andra anläggningar för dränering. Under 2024 kommer vi att samverka med Naturvårdsverket för att ta fram sådan vägledning.

¹⁰ I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler, SOU 2014:35.

2 Samordningsfunktion EKO

2.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Enligt regeringens beslut den 26 april 2018 (N2018/02711/JM) ska Jordbruksverket i samråd med berörda myndigheter, företag och organisationer inom hela livsmedelskedjan samt konsument- och miljöorganisationer vidta lämpliga åtgärder för att öka svensk produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel. År 2017 formulerades två inriktningsmål av den svenska regeringen som låg till grund för uppdraget; att 30 procent av jordbruksmarken ska brukas ekologiskt och att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska bestå av ekologiska livsmedel 2030. Riksdagen bedömer nu att svensk livsmedelsproduktion ska styras av konsumenternas efterfrågan och inte av politiskt bestämda kvantitativa mål för konsumtion och produktion kopplade till produktionsformer. Av budgetpropositionen för 2024¹¹ framgår att den nuvarande regeringens delar riksdagens bedömning och den tidigare regeringens inriktningsmål för eko har därför tagits bort.

Uppdraget utgår från den åtgärdsplan som Jordbruksverket lämnade till regeringen i februari 2018. Åtgärdsplanen togs fram i samarbete med branschaktörerna och tar upp behov av stöttning inom primärproduktion, förädlings- och livsmedelsindustri, offentlig konsumtion, marknad och privat konsumtion, kommunikation, forskning och utveckling samt export. I livsmedelsstrategins handlingsplan 1 fick uppdraget 12 miljoner kronor för att inrätta en samordningsfunktion och ta fram en åtgärdsplan, samt 50 miljoner kronor för att genomföra åtgärdsplanen 2018 – 2020. I livsmedelsstrategins handlingsplan 3 förnyades uppdraget via 2021 års regleringsbrev till Jordbruksverket, genom att 75 miljoner kronor anslogs för fortsatt främjande 2021 – 2023. I det senaste uppdraget betonade regeringen att arbetet skulle utvecklas för att i större utsträckning bidra till utbyte av erfarenheter och dialog mellan berörda aktörer som verkar för ökad ekologisk produktion, utreda marknadsutveckling och verka för kunskapsuppbyggnad, kunskapsförmedling, innovation och rådgivning inom området.

Jordbruksverket inrättade ett ekosekretariat 2018 som en central del i samordningsfunktionen, där tre anställda inklusive uppdragsledaren arbetat en del av sin tjänst. Ekosekretariatet har hanterat administration av uppdraget och de medel som finns till förfogande, men även uppgifter som omvärldsbevakning,

¹¹ Budgetpropositionen för 2024 (Prop. 2023/24:1) utgiftsområde 23, sid 40.
<https://www.regeringen.se/contentassets/e1afccd2ec7e42f6af3b651091df139c/utgiftsomrade-23-areella-naringar-landsbygd-och-livsmedel.pdf>.

kommunikation och samverkan. Uppdraget har en egen informationssida på Jordbruksverkets webbplats; [Så ska eko öka](#).

2.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Uppdragets målgrupp är bred och hela värdekedjan från jord till bord omfattas. Beslut om stöd omfattar projekt som genomför aktiviteter till nytta för primärproducenter, rådgivare, forskare, myndigheter, offentlig sektor, livsmedelsindustri, handel, konsumenter, privata restauranger och intresseorganisationer.	<p>Under 2023 genomfördes en utlysning av 1,3 Mkr till FoU-projekt. Det är 56 projekt som fått stöd i fem utlysningar 2021 – 2023, varav 45 stycken varit aktiva under 2023. I projekten har en bred palett av aktiviteter pågått från jord till bord.</p> <p>Jordbruksverket har drivit två ekoprojekt under 2023; genomförande och uppföljning av en monter med ekologiska livsmedel på mässan Grüne Woche i Berlin och framtagande av kalkylverktyg för primärproducenter via vår roll som ansvarig för Agriwise.</p> <p>Jordbruksverket arrangerade en digital projektägarträff i november 2023.</p> <p>Jordbruksverket har deltagit i två möten inom EU:s nätverk för ekoambassadörer. Återrapportering har skett till regeringen, projektägare och andra berörda aktörer.</p> <p>Ekouppdraget var i fokus på ett lunchseminarium i december 2023 i serien Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin. Seminarier spelades in och återfinns här.</p> <p>Jordbruksverket har kontinuerligt uppdaterat sidan Så ska eko öka.</p>

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Genomförda aktiviteter delas in i två huvudgrupper i rapporten; de som bedrivits av Jordbruksverket och de som bedrivits av externa aktörer. Den största delen av uppdragets budget har beviljats till projekt som bedrivits av externa aktörer.

Aktiviteter som externa aktörer genomfört

Det är av utrymmesskäl inte möjligt att redovisa detaljer om samtliga projekts aktiviteter. Informationen finns i slutredovisning för respektive projekt, de sista samlas in i april 2024. Nedan presenteras en sammanfattning av projekt som fått medel i utlysningar 2021 – 2023 per område i åtgärdsplanen, varav merparten har varit fleråriga och drivits under hela perioden. Att inte mer medel än 1,3 miljoner kronor utlystes 2023 beror på att Jordbruksverket via bemyndigande utlyste merparten av 2023 års pott på 25 miljoner kronor under 2021 och 2022, för att öka möjligheten att driva fleråriga projekt.

Område i åtgärdsplanen	Huvudsaklig målgrupp	Antal projekt	Beviljat stöd, kr
Exportfrämjande	Livsmedelsföretag, konsumenter	3	6 472 830
Forskning och utveckling	Primärproducenter, rådgivare	24	18 121 000
Kommunikation och marknad	Hela värdekedjan	7	24 582 838
Offentlig konsumtion	Offentlig sektor, privata restauranger	4	7 721 295
Primärproduktion	Primärproducenter, rådgivare	18	16 241 388
	Summa projekt och beviljat stöd	56	73 139 351

Exempel på aktiviteter som pågått inom området **exportfrämjande** är en svensk monter på den tyska business to business-mässan Biofach. Stöd har också beviljats för att delta på mässan Nordic Organic Food Fair i Malmö. En guide¹² för att synliggöra ekologiska livsmedel producerade av svenska företag har tagits fram, detta projekt hör även till området kommunikation och marknad.

Inom området **forskning och utveckling** har projekt fått stöd för att utveckla kunskap och metoder inom växtodling, animalieproduktion, trädgårdsodling och blå näring (alger). Projekten har bland annat handlat om att förbättra gödsling av odlade grödor, foderproduktion, djurvälstånd och ogräshantering.

Kommunikation och marknad är ett område med bred målgrupp och aktiviteterna har exempelvis handlat om att öka antalet besökare på webbportalen Ekofakta.se¹³, lantbrukardrivna marknadspiloter, marknadsanalyser och marknadsrapporter¹⁴, informationskampanjen Eko-September¹⁵ samt ett projekt om lantbruket och den biologiska mångfalden¹⁶.

Inom området **offentlig konsumtion** har en handfull projekt drivits som främst haft målgruppen offentliga kök, men i viss mån även privata restauranger. Det har handlat om att inspirera både offentliga och privata restauranger till att använda mer ekologiska livsmedel utifrån ett kombinerat miljömässigt och ekonomiskt perspektiv, samt att ordna evenemang för att visa upp framgångsrika exempel genom tävlingar och benchmarking¹⁷.

Många projekt har drivits inom området **primärproduktion** och målgruppen har främst varit primärproducenter och rådgivare. Exempel på aktiviteter är studieresor, utbildning av rådgivare, sammanställning av försöksrapporter, förtydligande av regelverk (nationella riktlinjer)¹⁸, evenemang för ökad samverkan,

¹² <https://www.organicsweden.se/brands>

¹³ <https://ekofakta.se/>

¹⁴ <https://www.ekolantbruk.se/rapporter>

¹⁵ <https://heltenkelteko.se/>

¹⁶ <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/lantbruket-samhället-och-den-biologiska-mangfalden/>

¹⁷ <https://ekomatcentrum.se/ekomatsligan/>

¹⁸ <https://ekofakta.se/foer-yrkesverksamma/nationella-riktlinjer-foer-ekologisk-produktion>

ökad kunskap om odlingsmetoder och stärkt försörjningsförmåga av köksväxtutsäde.

Aktiviteter som Jordbruksverket genomfört

Jordbruksverket har drivit två projekt inom ekouppdraget, som beviljats stöd i konkurrens med ansökningar inskickade av externa aktörer. I januari 2023 ansvarade Jordbruksverket för en svensk monter med ekologisk profil på den tyska konsumentmässan **Grüne Woche**. Jordbruksverket har också drivit ett projekt som fått stöd i flera omgångar 2018 – 2023, i samarbete med två externa aktörer, som handlar om att ta fram **ekologiska täckningsbidragskalkyler** för jordbruksföretag.

Jordbruksverket har i egenskap av ansvarig myndighet för att driva uppdraget via ekosekretariatet arbetat med **löpande administration, rapportering, omvärldsbevakning och uppföljning**.

Jordbruksverket anordnade en **digital projektägarträff** i november 2023 som samlade cirka 40 deltagare från pågående projekt samt personal på Jordbruksverket. Syftet med återkommande träffar har varit att ge praktisk information kopplat till uppdraget samt att öka samverkan genom att berätta för varandra om aktiviteter i pågående projekt.

Jordbruksverket representerar Sverige vid **EU:s nätverk för ekoambassadörer**. Under 2023 hölls två möten som samlade merparten av EU:s medlemsländer; ett i Bryssel i mars och ett i Madrid i november. Återrapportering har skett till regeringen, projektägare, berörd personal på Jordbruksverket samt andra berörda aktörer.

Ekouppdraget var i fokus på ett **lunchseminarium** i december 2023 i serien ”Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin”. Jordbruksverket informerade om hur vi genomfört uppdraget de senaste sju åren. Två projektägare presenterade sina projekt om marknadsrapporter och om en informationskampanj, följt av ett panelsamtal mellan två dagligvarukedjor om ekologiska livsmedel i butik.

Under Jordbruksverkets hemsida finns en undersida som heter [Så ska eko öka](#), och den har kontinuerligt uppdaterats med övergripande information under 2023.

2.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
<p>Totalt 56 projekt som verkar inom hela värdekedjan från jord till bord har beviljats ekonomiskt stöd 2021 – 2023. De flesta projekt hade inte kommit till stånd utan statligt stöd.</p> <p>Jordbruksverket har spridit information om uppdraget via hemsidan, blogginlägg och projekttagarträffar.</p>	<p>Uppdraget har lett till ökade möjligheter för målgruppen att få kunskap om ekologiska livsmedel och dess mervärden.</p> <p>Uppdraget har skapat ökad samverkan mellan aktörerna i värdekedjan.</p> <p>Andelen ekologiska livsmedel i primärproduktion, offentlig sektor och dagligvaruhandel har planat ut eller sjunkit svagt de senaste åren, vilket beror på att starka omvärldskrafter påverkat efterfrågan på dyrare livsmedel, exempelvis ekologiskt, negativt. Vi kan inte mäta hur utvecklingen sett ut om de projekt som ekouppdraget finansierat inte kommit till stånd.</p>

Beskrivning av uppnådda resultat

Sedan ekouppdragets start 2018 har ett hundratal projekt finansierats, varav 56 projekt pågått 2021 – 2023. Med tanke på den stora mängd projekt som bedrivits inom vitt skilda områden är det omöjligt att redovisa uppnådda resultat på detaljerad nivå. Projekten har skapat en bred palett av resultat till gagn för hela eko-Sverige. Flera projekt, inte minst inom FoU, har också gynnat producenter av konventionella jordbruksvaror. Många aktiviteter och resultat presenteras på www.ekofakta.se, uppbyggnaden av den hemsidan finansierades av ekouppdraget 2018 – 2020.

Den uppföljande enkäten på **lunchseminariet** ”Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin – Sju års främjande av ekologiska livsmedel” fick höga betyg. 97 procent gav betyget 4-6 på en sex gradig skala när de svarade på frågan om de lärt sig något nytt och 97 procent gav betyget 4-6 på en sex gradig skala när de svarade på frågan om seminariet var genomtänkt och hade en bra helhet.

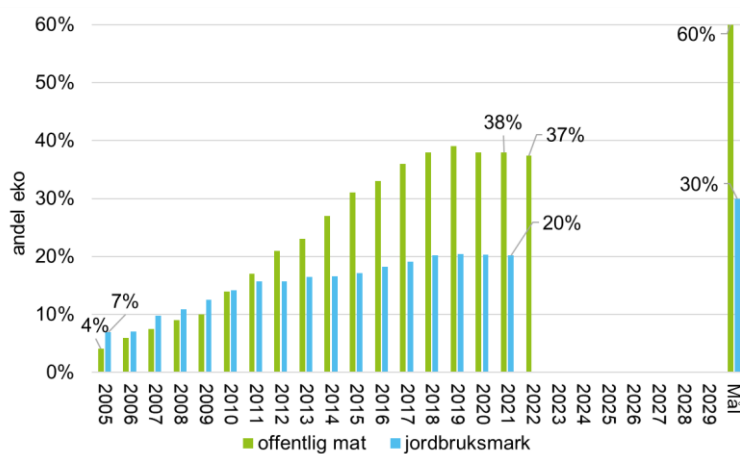
2.4 (Tidiga) effekter

Vi kan inte kvantifiera hur stor effekt ekouppdraget haft för att påverka produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel i positiv riktning – alltså jämföra hur utvecklingen sett ut med respektive utan uppdraget. Det är starka krafter som påverkar livsmedelsmarknaden och de senaste åren har de globala och regionala kriserna avlöst varandra i form av pandemi, extremväder, krig i Europa, dyra

insatsvaror och inflation. Jordbruksverket bedömer att arbetet inom ekoupdraget och utlysningar av cirka 127 miljoner kronor i stöd till projekt sedan 2018, haft positiv effekt även om ekoandelarna på marknaden sjunkit de senaste åren. Stöd som beviljats har möjliggjort för ekoaktörer att hålla igång sin verksamhet och driva projekt som i många fall inte kommit tillstånd utan ekonomiskt stöd. Aktiviteterna i dessa projekt har bidragit till att bibehålla ekologiskt på agendan från bonde till konsument. Flera projektaktiviteter har haft som huvudsyfte att brett lyfta fram mervärden med ekologisk produktion och konsumtion.

I ekoupdraget har vi strävat mot två inriktningsmål som formulerades av Sveriges regering 2017; att 30 procent av jordbruksmarken ska brukas ekologiskt samt att 60 procent av konsumtionen av mat i offentlig sektor ska bestå av ekologiska livsmedel 2030. Mellan 2005 och 2018 låg ökningstakten av dessa andelar på en nivå som möjliggjorde att nå målen 2030. Den stagnation och sedermera nedgång av andelen ekologiska livsmedel som inleddes 2019 – 2020, innebar att målen inte skulle kunna nå såtillvida utvecklingen inte vände. Av budgetpropositionen för 2024¹⁹ framgår att den nuvarande regeringen delar riksdagens bedömning att svensk livsmedelsproduktion ska styras av konsumenternas efterfrågan och inte av politiskt bestämda kvantitativa mål för konsumtion och produktion kopplade till produktionsformer. Den tidigare regeringens inriktningsmål för eko har därför tagits bort. Jordbruksverket kommer därför upphöra med att mäta måluppfyllelsen.

Figur 1 Utveckling av andel ekologisk jordbruksmark och ekologiska livsmedel i offentliga kök, 2005 – 2022

Källa: Ekomatcentrum (offentlig mat) och Jordbruksverket (jordbruksmark)

Inom den **offentliga konsumtionen** uppvisade många kommuner och regioner kraftiga ökning av andelen ekologiska livsmedel redan innan ekoupdraget lanserades 2018. De senaste åren har många kommuner och regioner prioriterat att

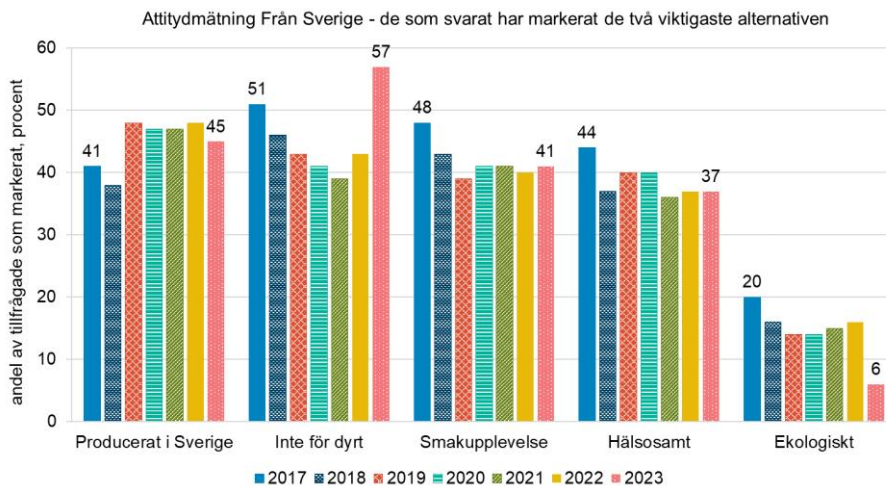
¹⁹ Budgetpropositionen för 2024 (Prop. 2023/24:1) utgiftsområde 23, sid 40.

<https://www.regeringen.se/contentassets/e1afccd2ec7e42f6af3b651091df139c/utgiftsomrade-23-arella-naringar-landsbygd-och-livsmedel.pdf> .

köpa svenskt eller närproducerat, något som förstärkts i takt med att försörjningsförmåga och beredskap klättrar på agendan, och den utvecklingen har inte alltid gynnat ekologiska livsmedel. Samtidigt har inflation och kraftiga matprishöjningar de senaste åren tvingat fram besparingar i offentlig sektor och det är generellt till nackdel för dyrare koncept och certifieringar.

Ur **primärproducenternas** perspektiv har skillnaden i merbetalning jämfört med konventionellt producerade råvaror minskat de senaste åren, certifieringen upplevs som kostsam och administrativt tung och det har under perioder varit svårt att få tag på ekologiska insatsvaror. Samtidigt har konsumenternas efterfrågan på ekologiskt svalnat. Allt detta har påverkat viljan att producera ekologiska råvaror. Vid årsskiftet 2022/2023 valde till exempel många ekologiska mjölkföretag att gå över till konventionell produktion i samband med att tidigare åtaganden avslutades, mellan november 2022 och november 2023 sjönk den ekologiska mjölkinvägningen med 26 procent. En positiv signal är att Ekologiska lantbrukarnas marknadsrapporter visar att kostnadsökningen för att producera ekologiska råvaror inte stigit lika mycket som i konventionell produktion de senaste åren. Det beror bland annat på att ekologisk produktion är mindre beroende av importerade insatsvaror och att produktionen har ett relativt gårdsnära kretslopp. Beräkningar visar också att den prisökning som konsumenten möter varit mindre för ekologiska än för konventionella livsmedel. Politiska faktorer som inverkar är stödutformningen i den jordbrukspolitik som trädde ikraft 2023 samt en ny och i många fall tuffare EU-förordning för ekologisk produktion som började gälla den 1 januari 2022. Samtidigt satsar EU-kommissionen på att främja ekologiskt genom ett ambitiöst arealmål, att andelen ekologisk jordbruksmark ska nå 25 procent 2030, och en ekologisk handlingsplan.

Jordbruksverket följer utvecklingen av **konsumenternas efterfrågan** på ekologiska livsmedel eftersom den har stor betydelse inte minst för primärproduktionen. Andelen ekologiska livsmedel av total försäljning i värde i dagligvaruhandels fysiska butiker har minskat från en andel på 7,9 procent 2016 till 6,0 procent 2022. Mätningar visar också att dagligvaruhandels kampanjaktivitet för ekologiska livsmedel minskat de senaste åren. Ekologiska livsmedel har de senaste åren mött ökad konkurrens från andra koncept och certifieringar som slåss om den hållbara konsumenten; exempelvis svenskt, närproducerat, vegetariskt och klimatsmart. Under 2022 och 2023 har dessutom de kraftigt stigande matpriserna påverkat konsumenternas köpbeteende. När den disponibla inkomsten sjunker så minskar efterfrågan på dyrare livsmedel, till exempel ekologiskt. Från Sveriges årliga mätning av konsumenternas attityder vid matinköp visar en stor nedgång för ekologiskt 2023, men enligt företrädare för dagligvaruhandeln skönjas nu återigen ett ökat intresse för ekologiska livsmedel.

Figur 2 Mätning av konsumenternas attityd vid livsmedelsinköp 2017 – 2023

Källa: Från Sverige

2.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget har starkast koppling till det strategiska området konsument och marknad men dockar även an till övriga områden.

Konsument och marknad

Ekouppdraget har sin huvudsakliga hemvist inom det strategiska området konsument och marknad. Jordbruksverket har exempelvis finansierat en informationskampanj som lyfter fram mervärden hos ekologiska livsmedel, en webbportal med objektiv och kvalitetsgranskad information om ekologiska livsmedel samt marknadsrapporter.

Regler och villkor

I ett projekt inom ekouppdraget tar aktörerna fram branschriktlinjer för det ekologiska regelverket, som är ett viktigt stöd för producenter och andra aktörer på ekomarknaden.

Kunskap och innovation

Inom kunskap och innovation har vi stöttat ett fyrtiotal FoU-projekt och flera rådgivningsprojekt som stärker rådgivningen och primärproduktionen.

2.6 Slutsatser

Ekouppdraget och den tidigare regeringens inriktningsmål har utgjort ett betydelsefullt signalvärde för ekobranschen; att politiken sett ekologisk produktion som en viktig pusselbit i en hållbar utveckling. Den ekonomiska stöttningen via uppdraget har inneburit ökade möjligheter att genomföra projekt som gynnar den

svenska ekomarknaden, projekt som i många fall vanligtvis inte har möjlighet att erhålla statligt stöd. Det faktum att nästan alla utlysningar lockat en omfattande översökning och att Jordbruksverket tvingats avslå många bra projektansökningar, vittnar om ett stort engagemang från företag, intresseföreningar, organisationer och myndigheter. När inriktningsmålen avskaffats och uppdraget avslutats kommer ett antal aktiviteter leva vidare med annan finansiering. Stöttning via andra verktyg som den strategiska planen, Jordbruksverkets rådgivningsverksamhet och EU:s stöd för säljfrämjande åtgärder finns kvar.

2.7 Fortsatt arbete

Uppdraget har ingen fortsättning från och med 2024.

3 Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden

3.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Jordbruksverket ska ge stöd för arbetet med att utveckla och säkra att det finns tillgång till växtskyddsmedel, för ett hållbart växtskydd för grödor som odlas i liten omfattning eller som har mindre användningsområden. Se regeringsbesluten den 23 mars 2017 (N2017/02364/SUN) och den 19 december 2019 (N2019/03241/JL). Uppdraget ska bidra till att förbättra tillgången till växtskyddsmedel som effektivt kan hantera de växtskadegörare som inverkar på odlingen och minimera riskerna och konsekvenserna för människors hälsa och miljö. Det kan vara både biologiska och kemiska växtskyddsmedel och allmånkemikalier.

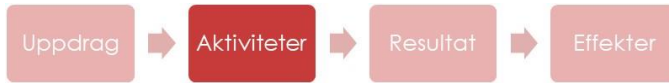
De grödor som omfattas av begreppet ”grödor som odlas i liten omfattning eller som har mindre användningsområden” är i princip den yrkesmässiga trädgårdsodlingen på friland och i växthus, men även vissa jordbruksgrödor som sojabönor och vallfrö. Artikel 51.3 i förordning (EG) nr 1107/2009²⁰ reglerar vilka åtgärder medlemsstaterna får vidta för att underlätta eller uppmuntra inlämnandet av ansökningar om att produktgodkännandet av redan godkända växtskyddsmedel ska utvidgas till att gälla mindre användningsområden.

Mindre användningsområden definieras i förordningens artikel 3.26 som ”användning av ett växtskyddsmedel i en särskild medlemsstat på växter eller växtprodukter som

- a) inte odlas i större omfattning i den medlemsstaten, eller
- b) odlas i stor omfattning, för att fylla ett exceptionellt växtskyddsbehov.”

²⁰ Europaparlamentets och rådet förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG.

3.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Yrkesmässiga odlare av trädgårdsgrödor (frukt, bär, grönsaker, prydnadsväxter)	Inbjudna till visning av fältförsök. Tillgång till växtskyddsmedel efter att medlen godkänkts av Kemikalieinspektionen.
Rådgivare inom sektorn	Inventering av aktuella skadegörarproblem. Kunskapshöjande aktiviteter som demonstrationsförsök, genomgång av säsongens försök och resultat.
Produktägande företag	Inventering av aktuella skadegörarproblem, samt diskussion om förutsättningar för respektive växtskyddsmedel och behov av strategier för att bekämpa relevanta skadegörare.
Lantbrukarnas Riksförbund	Beviljat medel till LRF för att driva projektet förbättra tillgången till växtskyddsmedel ("Minor Use"). LRF ansvarar för det praktiska genomförandet av större delen av uppdraget, så de genomför aktiviteterna i projektet (planering av fältförsök, sammanställning av resultat, inlämning av ansökningar till Kemikalieinspektionen, visningar av försöken för odlare och rådgivare).
European Minor Uses Coordination Facility	Medfinansiering av sekretariatets verksamhet

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Största delen av anslaget för uppdraget betalas ut till Lantbrukarnas Ekonomi AB (LEAB) genom LRF som genomför projektet "Minor use" med därtill hörande aktiviteter. LRF ansvarar för planering av fältförsök och andra studier samt sammanställning av dessa och att lämna in ansökningar till Kemikalieinspektionen om godkännande av växtskyddsmedel. När Kemikalieinspektionen beviljat ansökan får odlarna möjlighet att använda det aktuella växtskyddsmedlet mot den relevanta skadegöraren i den aktuella grödan enligt villkoren i godkännandet.

De företag som äger de olika växtskyddsmedlen bjuds in till inventeringen av aktuella skadegörarproblem, där man också diskuterar vilka nya förutsättningar som företrädarna ser för respektive växtskyddsmedel och man kan diskutera odlarnas behov av strategier för att bekämpa relevanta skadegörare.

Rådgivarna inom sektorn tillfrågas också inför säsongen om relevanta skadegörarproblem i de olika grödorna. De får sammanställningen av försöken och på förfrågan ta del av försöksrapporter. Detta ger dem möjlighet att följa utvecklingen och ge korrekt och uppdaterad information till odlarna.

Dessutom har kunskapshöjande aktiviteter genomförts om de undersökta växtskyddsmedlen och deras effekter, strategier för behandlingskombinationer (av medel, dos och tidpunkter). Det görs dels vid demonstrationsförsök som odlarna och rådgivarna får besöka under växtsäsongen, dels vid en genomgång efter växtsäsongen för att ta del av de sammanställda resultaten.

Under 2023 visades försöken på fyra platser för totalt ca 110 personer, både odlare, rådgivare och företagsrepresentanter.

LRF:s projektledare har även informerat om försöksresultaten genom artiklar i fackpressen. Sammanställningar av försöken finns på LRF:s webbplats²¹.

Från uppdragets anslag har Jordbruksverket också betalt Sveriges medfinansiering av EU:s samordningsfunktion European Minor Uses Coordination Facility. Arbetet på europeisk nivå gynnar vårt nationella arbete i hög utsträckning. Det är Jordbruksverket som deltar i arbetet inom ramen för EU-sekretariatet. Arbetet omfattar dels övergripande frågor som tolkningar, harmonisering, förenklingsarbete och att ta fram riktlinjer, dels arbete i ämnesgrupper som handlar om frukt och bär, grönsaker, prydnadsväxter och plantskola, kryddväxter samt utsäde. Som ett litet land har Sverige stor nytta av att ta del av de stora producentländernas försök och erfarenheter. Samordningsfunktionen är beroende av frivilliga bidrag från medlemsländerna.

3.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Godkända växtskyddsmedel som kan användas genom att 18 ansökningar godkänts av Kemikalieinspektionen under 2023	Möjlighet att använda växtskyddsmedel anpassade för den svenska odlingen. En effektiv behandling av en allvarlig skadegörare leder till högre, eller säkrare, skörd och minskat svinn i odlingen.
Förevisningar av försöken för odlare och rådgivare	Ökad kunskap.
Tillgång till relevanta och effektiva växtskyddsmedel och bekämpningsstrategier	Bidrar till att sänka förlusterna i odlingsledet (minskat svinn i produktionen) och bidrar till resurseffektiv odling.

²¹ <https://www.lrf.se/om-lrf/lrfs-branschavdelningar/lrf-tradgard/minor-use/>.

Beskrivning av uppnådda resultat

Minor use-projektets resultat leder till kunskap om lämpliga och möjliga kombinationer av behandlingar mot skadegörare för att ge bästa effekt, det är kombinationer av växtskyddsmedel, dos och behandlingstidpunkt. En effektiv behandling av en allvarlig skadegörare leder till högre, eller säkrare, skörd och minskat svinn i odlingen. Uppdraget i sig ("att säkra tillgången till växtskyddsmedel") ska möta två olika scenarion, dels att de svenska odlarna inte kan bekämpa skadegörare i sin gröda och det blir lägre skörd/mer svinn, dels att odlare i Sverige inte har tillgång till samma växtskyddsmedel mot samma skadegörare i samma gröda som odlarna i andra EU-länder har.

Inom Minor use-projektets styrgrupp handlar Jordbruksverkets arbete om att bidra med expertkunskap i sakfrågor och till exempel vid framtagning av försöksplaner och genomförandet av försök.

Tillsammans med styrgrupp och rådgivare kartlägger LRF vilka behov som finns utifrån skadegörare och tillgång på växtskyddsmedel. Syftet med LRF:s Minor Use-projekt är att ta fram underlag till ansökningar om godkännande av växtskyddsmedel för att de ska bli tillgängliga för svenska odlare. LRF driver arbetet genom att bland annat inventera växtskyddsproblem, beställa fältförsök eller resthaltstudier samt utforma ansökningar om godkännande till Kemikalieinspektionen. Försöken och ansökningarna kan avse både kemiska och icke-kemiska växtskyddsmedel, som till exempel såpa.

Arbetet i projektet redovisas till Jordbruksverket vid den årliga ansökan och i rapporten efter säsongen. Aktiviteter som fältförsök är fleråriga för att få fram resultat som underlag till ansökningarna. Försöken används också för att ta ställning till om växtskyddsmedlet i sig och/eller behandlingen med växtskyddsmedlet ger önskat resultat som faktiskt ska leda till en ansökan.

Det är svårt att redovisa godkända ansökningar så det blir en relevant siffra, ibland behövs nya godkännanden för att bolaget som äger växtskyddsmedlet har bytt bolagsform eller namn. Ibland måste försök göras för att Kemikalieinspektionen ändrat användningsvillkoren eller för att Kemikalieinspektionen beslutat att dra in ett godkännande för ett växtskyddsmedel i en behandlingskombination (en bekämpningsstrategi). En del försök leder till att en ansökan om godkännande inte lämnas in, eftersom medlet inte bedöms ha förväntad effekt.

Under 2023 genomfördes 29 försök och studier i ett femtontal grödor/kulturer. LRF lämnade in 13 ansökningar till Kemikalieinspektionen under 2023. 18 ansökningar beviljades under året, varav 9 skickades in under 2022. Vid utgången av 2023 fanns tre ansökningar inskickade som inte fått beslut.

Ett växtskyddsmedel som får godkännande får ofta tillstånd att användas i flera grödor. Som exempel kan ett medel för bekämpning av insekter användas vid

odling av tomat och gurka i växthus, i bärodling och grönsaksodling på friland samt vid odling av plantskoleväxter.

Informationen om uppdraget/projektet och försöken sprids genom odlarträffar, artiklar i fackpress, nyhetsbrev och information till rådgivare.

3.4 (Tidiga) effekter

När det gäller tidiga effekter vet vi att genom att odlarna får tillgång till växtskyddsmedel med effekt mot allvarliga växtskyddsproblem så säkerställs deras produktion. Enligt Jordbruksverkets statistikdatabas har trädgårdsodlingens omsättning och produktionsvärde ökat sedan 2015. Knappt 14 600 hektar (på friland och i växthus/tunnlar) användes för trädgårdsväxter år 2022.

Uppdraget att utveckla och säkra att det finns tillgång till växtskyddsmedel, för ett hållbart växtskydd för grödor som odlas i liten omfattning eller som har mindre användningsområden är ett långsiktigt arbete. Uppdraget ska bidra till att förbättra tillgången till växtskyddsmedel som effektivt kan hantera de växtskadegörare som inverkar på odlingen men detta förändras konstant. Olika växtskyddsmedel dras bort från marknaden eller får ändrade användningsvillkor, vilket leder till behov av fler försök och nya ansökningar. Likaså förändras situationen med vilka skadegörare som påverkar odlingen av en viss gröda.

LRF:s rapporter om försöken och visningar av försöken ger information och ny kunskap till både odlare och rådgivare. Uppdraget bidrar också till ökad kunskap på Jordbruksverkets rådgivningsenheter, som bl.a. deltar i försöksupplägg och använder underlag för rådgivning till näringen.

Under senare år har också samarbetet stärkts med andra aktörer som lämnar in ansökningar till Kemikalieinspektionen där man kan se synergier mellan ansökningar för växtskyddsmedel som används i helt olika grödor, som till exempel för skogsplantor.

När det gäller EU:s samordningsfunktion European Minor Uses Coordination Facility har Sverige under flera år haft en plats i samordningsfunktionens styrgrupp som bemannats av Jordbruksverket, vår mandatperiod gick ut 2022.

3.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget ”Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden” är kopplat till det strategiska området Regler och Villkor, men är också kopplat till det övergripande målet och målet för de andra strategiska

områdena. Anledningen är att genom att odlarna får tillgång till växtskyddsmedel med effekt mot allvarliga växtskyddsproblem så säkerställs deras produktion.

Det finns inga etapp- eller slutmål identifierade för uppdraget. Det är en långsiktig satsning som behöver kontinuerlig finansiering. Uppdragets syfte är att säkra tillgången till växtskyddsmedel i grödor som odlas i liten omfattning som till exempel yrkesmässig odling av grönsaker eller när växtskyddsmedlet har begränsade användningsområden. En utmaning för svenska odlare är att de har tillgång till få växtskyddsmedel. Marknaden för växtskyddsmedel är under ständig förändring, medan skadegörarsituationen kan variera år från år.

Livsmedelsstrategins huvudsakliga syfte är att öka produktionen, bidra till en konkurrenskraftig livsmedelskedja, öka sysselsättningen, exporten, innovationskraften och lönsamheten samtidigt som relevanta miljömål nås. Det miljö kvalitetsmål som ligger närmast detta uppdrag är ”Giftfri miljö” inom växtskyddsområdet. I den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel ingår integrerat växtskydd (IPM) som en åtgärd för att nå målen med att minska riskerna för miljö och hälsa. IPM syftar till en hållbar användning av växtskyddsmedel och är sedan 2014 obligatoriskt för alla odlare inom EU.

I den utvärdering av den nationella handlingsplanen för 2019–2022 som Jordbruksverket lämnade i slutet av 2021 (Rapport 2021:10) framgår att Sverige inte bara har en mycket låg användning av växtskyddsmedel utan också en liten tillämpning av möjligheterna för myndigheterna att ge dispenser jämfört med våra grannländer. Av rapporten framgår också att det är mycket ovanligt att påvisa växtskyddsmedelsrester i ytvatten, grundvatten eller i svenskproducerade vegetabiliska livsmedel.

Inom uppdraget ska vi säkra tillgången till växtskyddsmedel, och riskerna med att använda dem är låga för både hälsa och miljö i Sverige.

Det behövs stöd för att säkra möjligheterna att bekämpa skadegörare och ogräs i odlingen för att ge förutsättning till odling av vissa grödor i Sverige och för att stärka konkurrensen i livsmedelskedjan. Det behövs statliga medel eftersom företagen som marknadsför växtskyddsmedel för de små användningsområdena i Sverige oftast väljer att inte bekosta den försöksverksamhet som krävs för att växtskyddsmedlen ska kunna godkännas för användning i den svenska odlingen. Den svenska odlingen tappar i konkurrenskraft om växtskyddsmedel saknas och skadegörare och ogräs inte kan bekämpas. LRF:s projekt bidrar också till att lämpliga växtskyddsstrategier för behandling av skadegörarna tas fram.

Jordbruksverket arbetar inom ramen för livsmedelsstrategin även med ett uppdrag om minskat matsvinn. I de rapporter som tagits fram som för trädgårdsgrödor betonas vikten av att odlarna har tillgång till lämpliga och effektiva

växtskyddsstrategier, som en av flera åtgärder för att minska förlusterna i odlingsledet (Rapport 2023:3 respektive 2023:4).

3.6 Slutsatser

Genom uppdraget bedrivs varje år ett stort antal försök som i sin tur leder till ansökningar om godkännande av växtskyddsmedel för att hjälpa de svenska odlarna i den yrkesmässiga trädgårdsnäringen att bekämpa skadegörare som svampar eller insekter samt ogräs. Näringen är involverad i arbetet, dels genom upplägg inför säsongen, dels genom aktiviteter som genomförs under säsongen och information som sprids i relevanta kanaler.

Genom att göra växtskyddsmedel tillgängliga för de svenska odlarna ges de bättre möjligheter att konkurrera med produktionen från andra länder. När skadegörarna kan bekämpas minskar också svinnet i odlingen.

Det är en långsiktig satsning eftersom förutsättningarna när det gäller tillgängligheten på växtskyddsmedel styrs på den internationella marknaden och hela tiden förändras. Ansökningar om godkännande för användningen i Sverige behöver göras med relevant underlag som tas fram genom det projekt LRF driver inom uppdraget.

3.7 Fortsatt arbete

När det gäller fortsatt arbete så fortsätter uppdraget på samma sätt som hittills. Det är nödvändigt för att ge den svenska trädgårdsnäringen tillgång till växtskyddsmedel som säkrar produktionen och minskar svinnet i odlingen.

Samarbetet mellan Jordbruksverket och LRF fungerar bra, och inom ramen för projektet och ansökningarna till Kemikalieinspektionen har LRF utvecklat ett samarbete med andra aktörer som lämnar in ansökningar, som till exempel Frö- och oljeväxtodlarna, Lantmännen och Föreningen Sveriges skogsplantaskoleproducenter.

Jordbruksverket anser att stödet från anslaget som vi ger till EU:s samordningsfunktion Minor Uses Coordination Facility är viktigt för Sverige. Som ett litet land har Sverige stor nytta av att ta del av de stora producentländernas försök och erfarenheter. Sverige har under flera år haft en plats i samordningsfunktionens styrgrupp som bemannas av Jordbruksverket, men den mandatperioden gick ut 2022.

Jordbruksverkets växtskyddsrådgivare deltar i arbetet med ”minor use” på flera olika sätt, vilket inte finansieras av Minor use-projektet.

4 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin

4.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Enligt regeringsbesluten N2019/03241/JL N2017/01029/SUN ska Jordbruksverket löpande följa och utvärdera livsmedelskedjans utveckling över tid samt följa och utvärdera genomförandet av livsmedelsstrategin. Uppdragets huvudsyfte är att bidra till att livsmedelsstrategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig nås, genom att den årliga rapporten förser regeringen, Tillväxtverket och andra berörda aktörer med relevanta beslutsunderlag för det vidare arbetet med livsmedelsstrategins genomförande.

4.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Regeringskansliet	<ul style="list-style-type: none"> Framtagande av årsrapport 2023 med trendanalyser och utökat fokus på målet om minskad sårbarhet
Tillväxtverket	<ul style="list-style-type: none"> Publicering av årsrapport 2023 med trendanalyser och utökat fokus på målet om minskad sårbarhet
Andra berörda aktörer i livsmedelskedjan	<ul style="list-style-type: none"> Spridning av årsrapport 2023 med trendanalyser och utökat fokus på målet om minskad sårbarhet, samt kommunikation kring resultaten

Jordbruksverkets rapport Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin – årsrapport 2023 lämnades till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet och Tillväxtverket i mars 2023.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

I avsnittet beskrivs kortfattat de olika aktiviteterna som finns i den sammanfattande tabellen.

Framtagande av rapport

2023 lämnades den femte årliga rapporten, som bygger på en beslutad grundstruktur som inkluderar ett teoretiskt ramverk, identifierade indikatorer samt hållbarhetens tre dimensioner. Utöver grundstrukturen innefattar framtagandet även arbete utefter beskrivna metoder, analys av utvecklingsområden och

genomförande, samt samverkan med berörda myndigheter²² och dialog med branschorganisationer²³.

De årliga rapporterna utgår ifrån det övergripande målet i livsmedelsstrategin samt målen för de tre strategiska områdena (Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och innovation). Målformuleringarna i dessa fyra mål har avgjort vad som ska följas upp och vilka indikatorer som behövs.

Det teoretiska ramverket innefattar ett antal indikatorer²⁴, vilka tillsammans visar hur livsmedelsstrategins målsättning om att öka produktiviteten, innovationskraften, lönsamheten och produktionen i livsmedelskedjan bidrar till att stärka kedjans konkurrenskraft samt hur faktorerna påverkar varandra. Ytterligare en utgångspunkt är hållbarhetens tre dimensioner; ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet. Detta då produktionsökningen ska vara hållbar enligt livsmedelsstrategins övergripande mål. För mer detaljerad information om rapportens utgångspunkter och metod hänvisas till kapitel 3 i årsrapporten 2023.

Delaktiviteter syftade till att bland annat utvärdera, utveckla, förbättra och skriva den årliga rapporten. Flera förbättringar gjordes i årsrapporten 2023, vilka baserades på kommentarer från samrådsmyndigheter samt utvärderingen av arbetet med tidigare årsrapporter. Ett exempel på en förbättring var att tydliggöra livsmedelsstrategins övergripande mål, målen för de tre strategiska områdena samt önskvärd inriktning för ett urval av indikatorer. Ett annat exempel var att inkludera målet ”minska sårbarheten i livsmedelskedjan” på ett bättre sätt i rapporten (se avsnitt 4.7, 5.4 och 6.8 i årsrapporten 2023). Ytterligare ett exempel var att med hjälp av regressionsanalyser undersöka eventuella trender i utvecklingen för ett urval indikatorer över tid. Detta gjordes för att skapa en tydligare bild av på vilka områden utvecklingen går i önskvärd riktning, och på vilka områden ytterligare insatser kan behövas för att livsmedelsstrategins mål ska nås. Avsikten med samtliga förändringar är att de ska återkomma i samtliga årsrapporter framöver.

Publicering av rapport

Den årliga rapporten publicerades i Jordbruksverkets rapportserie. Innan publicering av rapporten lämnades den till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet och Tillväxtverket, samt samrådsmyndigheter.

Spridning av och kommunikation kring rapportens resultat

Rapportens resultat har publicerats på Jordbruksverkets webb och spridits som bland annat pressmeddelande, blogginlägg på Den svenska maten, på sociala

²² Tillväxtverket, Naturvårdsverket, Konkurrensverket, Formas, Livsmedelsverket, Agrifood, Havs- och Vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Vinnova, SCB, Kommerskollegium, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Lantbruksuniversitet.

²³ Lantbrukarnas Riksförbund, Livsmedelsföretagen, Svensk Dagligvaruhandel, Visita.

medier och på olika aktiviteter så som seminarier eller möten. Rapportens resultat har bland annat presenterats för följande aktörer:

- Regeringskansliet
- Näringen, inklusive branschorganisationer
- Plattformen SLU Future Food
- Nationella forskningsprogrammet för livsmedel
- Jordbruksverkets styrelse
- Jordbruksverkets råd för hållbar produktion och konsumtion

Resultaten har kommunicerats i seminarieriet Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin (5 maj 2023) och på MAT2023 i Växjö (7 september 2023).

4.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
<ul style="list-style-type: none"> • Ökad kunskap om livsmedelskedjan och dess utveckling • Ökad förståelse för livsmedelskedjans utmaningar och möjligheter • Ökad kunskap om vad som påverkar företagets konkurrenskraft • Ökad kunskap om vad som kan ingå i de tre dimensionerna av en hållbar livsmedelskedja 	Rapporten har bidragit till ökad kunskap om livsmedelskedjans utveckling, utmaningar, möjligheter och sårbarheter över tid.

Rapporten och dess indikatorer används som underlag till bland annat budgetpropositionen, Miljömålsrådets Samarbete för hållbara livsmedelssystem som leds av Livsmedelsverket, Mistra Food Futures och Nationella forskningsprogrammet för livsmedel.

Beskrivning av uppnådda resultat

En effekt av rapporten och dess aktiviteter är att kunskapen om livsmedelskedjan ökat samtidigt som rapporten bidragit till livsmedelsstrategins genomförande och utgjort underlag till budgetpropositionen.

Det tydligaste resultatet är att rapporten publicerades och levererades till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet och Tillväxtverket inom utsatt tid. Vår bedömning är att rapporten har en bred förankring, baserat på att den används som underlag i budgetpropositionen, att hänvisningar frekvent görs till rapporten samt att myndigheter, organisationer och företag önskar presentationer av rapporten. Rapportens resultat sprids bland annat genom seminarieserien Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin (5 maj 2023), liksom under presentationer på interna och externa möten samt genom inlägg på bloggen Den svenska maten. Enligt den NKI-enkät som genomfördes efter seminariet den 5 maj gav 76 procent betyget 4–6 på en sexgradig skala när de svarade på frågan om de lärt sig något nytt.

I årsrapporten för 2023 presenterades en mängd resultat för livsmedelskedjans utveckling. Följande resultat anser Jordbruksverket vara speciellt intressanta:

- Produktionen har ökat i livsmedelskedjan som helhet.
- Små förändringar av lönsamheten i livsmedelskedjan som helhet, men lönsamheten ökade i livsmedelshandeln och minskade i restaurangledet.
- Av de 13 livsmedel som mäts över perioden 2016–2021 visar trendanalyserna att den svenska marknadsandelen ökat för fyra (tomater, nötkött, griskött och matfågel) och minskat för ett (ost). För övriga (morötter, äpple, ägg, smör, mjölkekvivalenter, matpotatis, socker, spannmål) syns inga statistiskt signifikanta resultat.
- Svensk export av jordbruksvaror och livsmedel har ökat (statistiskt signifikant trend).
- Utvecklingen går åt rätt håll för flera miljömålsindikatorer, men det går inte tillräckligt snabbt. Inga miljömål som är tydligt kopplade till livsmedelsstrategin bedöms vara möjliga att nå till år 2030.

Den årliga rapporten inkluderar även en sammanfattning av resultaten, som återges i sin helhet nedan:

Sammanfattning

För att nå livsmedelsstrategins övergripande mål om en konkurrenskraftig, ökad och hållbar livsmedelsproduktion i hela landet samtidigt som relevanta miljömål nås, behöver företagen vara lönsamma och konkurrenskraftiga. Årets rapport visar utvecklingen i livsmedelskedjan från och med år 2016, som var året innan livsmedelsstrategin beslutades, fram till och med år 2021. Nytt för i år är regressionsmodeller för att analysera utvecklingen och ett ökat fokus på minskad sårbarhet. Regressionsanalysen visar om utvecklingen är statistiskt signifikant, det vill säga om utvecklingen troligen inte kan förklaras enbart av slumpen.

Ökad lönsamhet i livsmedelshandeln, men inte i övriga led

Lönsamheten i livsmedelskedjan som helhet var oförändrad mellan åren 2016 och 2021, men utvecklingen skilde sig åt mellan leden. I livsmedelshandeln fanns en statistiskt signifikant förbättring. I primärproduktionen och livsmedelsindustrin

fanns små förbättringar som inte är statistiskt signifikanta. I restaurangledet fanns en statistiskt signifikant försämring av lönsamheten.

Effekterna på företagens lönsamhet under perioden har i stor omfattning påverkats av yttre omständigheter som torkan år 2018, covid-19-pandemin och att priserna på insatsvaror och produktionsmedel har stigit kraftigt, samtidigt som marknadspriserna stigit i olika grad. Effekterna har varierat för olika produktionsgrenar och enskilda primärproducenter. De yttre omständigheterna kräver att företagen har ett handlingsutrymme i form av bland annat högre marginaler för att vara mindre sårbara och bättre rustade för framtiden.

Produktionen visar på viss motståndskraft trots kostnadskrisen

För att följa produktionen används bland annat förädlingsvärdet¹ som ökade i livsmedelskedjan som helhet mellan åren 2016 och 2020. Det var en statistiskt signifikant ökning under perioden. Men tillväxten i livsmedelskedjan var svagare än i näringslivet i stort. Även inom livsmedelsindustrin och livsmedelshandeln har produktionen en signifikant ökning, medan det för primärproduktionen och restaurangledet saknas statistiskt signifikanta resultat. Produktionen följs även med volymmuppgifter för primärproduktionen, som år 2021 låg kvar på samma nivå som år 2016, samtidigt som ledet lyckades få ersättning för de höjda kostnaderna snabbare än tidigare. En anledning kan vara de erfarenheter som gjordes till följd av torkan år 2018. Detta gör att primärproduktionen visat på en motståndskraft mot den pågående kostnadskrisen.

Inga relevanta miljömål bedöms som möjliga att nå till 2030

Inget av de sju miljökvalitetsmål som identifierats som särskilt relevanta för livsmedelsstrategin bedöms som möjliga att nå till år 2030 enligt den fördjupade utvärderingen som gjorts inom miljömålssystemet år 2023. Det enda miljökvalitetsmålet som bedöms som nära att nås till år 2030 är Giftfri miljö och utvecklingen bedöms gå åt rätt håll. Utvecklingen för miljökvalitetsmålet Ingen övergödning bedöms som neutral. Utvecklingen för indikatorerna kopplade till livsmedelskedjan för de två målen visar dock inga statistiskt signifikanta trender sedan år 2016. Utvecklingen av Generationsmålet samt målen Begränsad klimatpåverkan och Ett rikt växt- och djurliv går åt fel håll, medan utvecklingen för målet Ett rikt odlingslandskap är neutral.

Bland indikatorerna som är kopplade till livsmedelsstrategin ser vi bland annat att

- jordbrukssektorns växthusgasutsläpp minskar, men för långsamt,
- arealen ängs- och betesmarker ökat något, dock samtidigt som antalet betande får och nötkreatur som behövs för att hävda markerna har minskat, och
- arealen åkermark har minskat stadigt sedan år 2016.

Utvecklingen av social hållbarhet inom livsmedelskedjan varierar mellan länen

Det finns flera aspekter som kan kopplas till social hållbarhet i livsmedelskedjan: företags- och arbetsmiljö, jämlikhet och tillväxt, men också djurhälsa, djurvälstånd och antibiotikaresistens samt folkhälsa. Utvecklingen i länen varierar, och det finns statistiskt signifikanta trender i flera län mellan åren 2016 och 2020: antalet företag och deras förädlingsvärde ökade i vissa län, medan samma indikatorer minskade i andra län samma år. Rapporten visar en signifikant försämring av svenskarnas matvanor mellan åren 2016 och 2022. Lagstiftning, frivilliga åtaganden och långsiktigt arbete inom djurskydd, djurhälsa och växtodling skapar mervärden. Men allt viktigare för konsumenten i rådande lågkonjunktur blir priset på varorna.

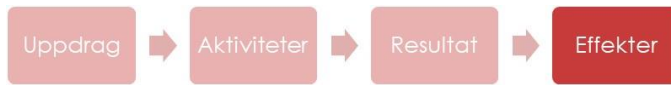
Minskad sårbarhet kräver robusta och motståndskraftiga företag

Grunden för att minska livsmedelskedjans sårbarhet är att dess företag är robusta, motståndskraftiga och rustade att hantera oförutsedda händelser och yttre omständigheter. Lönsam produktion är en förutsättning, men ingen garanti, för att företagen ska investera i åtgärder som minskar miljöpåverkan. Samtidigt kräver produktion av livsmedel odlingsbar mark, tjänligt vatten, fungerande ekosystemtjänster och ett stabilt klimat. Om dessa faktorer äventyras påverkas sårbarheten, eftersom jordbruksmarken är en grundläggande resurs för svensk livsmedelsproduktion på samma sätt som tillgången på vatten är centralt för livsmedelskedjan. Även tillgången på kompetent arbetskraft och djursjukdomar kan påverka livsmedelsproduktionen och livsmedelskedjans sårbarhet.

Så här har åtgärderna i livsmedelsstrategins handlingsplaner bidragit till att livsmedelsstrategins mål

I livsmedelsstrategins handlingsplaner finns åtgärder som ska bidra till att nå strategins mål. Ett resultat är att uppdraget Grogrund bidragit till att utveckla den kommersiella växtförädlingen med nya sorter av grödor på marknaden. Ett annat resultat under år 2021 var att kompetenscentrum för vattenhantering i jordbruket fått genomslag i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken. Livsmedelsstrategin har också varit vägledande i prioriteringen mellan olika åtgärder i Sveriges strategiska plan för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027. Mål för ekologisk produktion och konsumtion kommer dock bli svåra att nå. Uppdrag i handlingsplanerna med koppling till regler och villkor kan bidra till måluppfyllelsen. Men fortsatt och utvecklad samordning krävs, både mellan uppdrag i livsmedelsstrategins handlingsplaner och med andra uppdrag och processer.

4.4 (Tidiga) effekter

En ökad kunskap om livsmedelskedjans utveckling, utmaningar, möjligheter och sårbarheter kan bidra till en förändring på samhällsnivå. Utvecklingen behöver vara ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar. Långsiktig lönsamhet i livsmedelskedjans företag är en förutsättning för att investeringar i nya, mer hållbara produktionsmetoder ska ske och bidra till omställningen.

Trendanalyserna bidrar med värdefull kunskap om på vilka områden som utvecklingen går åt rätt håll och där stadigvarande effekter syns över tid för olika led i livsmedelskedjan. Trendanalyserna visar också på vilka områden ytterligare insatser behövs för att uppnå livsmedelsstrategins mål. Betonas bör dock att trendanalyserna inte genomförts på en detaljerad nivå, utan endast på aggregerad nivå för varje led i livsmedelskedjan.

Avsnittet om att minska sårbarheten i livsmedelskedjan bidrar med ökad kunskap kring hur ett urval faktorer påverkar utvecklingen för kedjan utifrån de tre hållbarhetsdimensionerna. För att minska livsmedelskedjans sårbarhet behöver företagen stärka sin resiliens, det vill säga, de behöver ha förmågan att förutse, motstå, återhämta sig från och på ett framgångsrikt sätt anpassa sig till oförutsedda händelser. Lönsam produktion är en förutsättning, men ingen garanti, för att företagen ska investera i åtgärder som ökar motståndskraften, minskar miljöpåverkan och bidrar till social hållbarhet. Sådana åtgärder är viktiga eftersom företagen är beroende av fungerande ekosystem och andra resurser, såsom tillgång till kompetent arbetskraft.

4.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget har en tydlig koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål och målen för de tre strategiska områdena, eftersom det som följs upp har identifierats utifrån skrivningar i dessa mål.

De årliga rapporterna utgår från målformuleringarna i de fyra målen, som avgör vad som ska följas upp och vilka indikatorer som behövs. Genom att analysera utvecklingen av bland annat lönsamhet, konkurrenskraft, produktion och produktivitet kan vi se om utvecklingen går åt rätt håll, eller om andra insatser kan behövas för att nå livsmedelsstrategins mål. Det ingår inte i uppdraget att föreslå eventuella justeringar av livsmedelsstrategins handlingsplaner, utan det uppdraget finns i Tillväxtverkets samordningsuppdrag.

Uppdraget bidrar till att livsmedelsstrategin utvärderas och följs upp genom att indikatorer för hela livsmedelskedjan tas fram, levereras och används i de årliga

rapporterna och fördjupningsstudierna kombinerat med kvalitativa resonemang och kvantitativa analyser.

4.6 Slutsatser

Då livsmedelsstrategin sträcker sig till 2030 behöver de årliga rapporterna kontinuerligt förbättras och anpassas till vad som händer i omvärlden för att på bästa sätt bidra till genomförandet av livsmedelsstrategin och till att strategins mål nås.

Ambitionen är att förbättra rapporterna i nära dialog med samrådsmyndigheter och näringen. Baserat på input från samrådsmyndigheter, utvärdering med Regeringskansliet, utvärdering med arbetsgruppen och styrgruppen har förbättringar till kommande årsrapport identifierats. Avsikten med årsrapporten 2024 är bland annat att:

- Använda fasta priser istället för rörliga för att studera utvecklingen på grund av inflationen
- Se över arbetssätt och rapportering
- Diskutera gränsdragning i uppdrag med Tillväxtverket.

4.7 Fortsatt arbete

Planerade aktiviteter för år 2024 inkluderar publicering av en årlig rapport samt en fördjupad analys, vilken kommer fokusera på hur åtgärderna i handlingsplanerna stämmer överens med de behov som finns identifierade i livsmedelsstrategin.

I syfte att fortsätta utveckla årsrapporterna planerar arbetsgruppen att strukturera om arbetssättet och justera sättet vi rapporterar på. Detta dels då vi fått synpunkter tidigare år på att rapporterna varit för omfattande, och dels då vi sett ett behov av att jämma ut arbetsbelastningen över åren i syfte att bättre motsvara finansieringen av projektet. I dagsläget är finansieringen och arbetsbelastningen ojämn över tid eftersom uppdraget innebär att vi vart fjärde år ska leverera en fördjupad analys utöver den årliga rapporten, men till samma budget som de år vi enbart ska leverera en årlig rapport. Då det inte är möjligt att flytta pengar mellan åren innebär detta svårigheter vart fjärde år. Förhoppningen är att de förändringar som utforskas vid genomförande bidrar till ett mer effektivt arbetssätt, samt en mer fokuserad och därmed mer användbar rapport.

Ingen förändring jämfört med tidigare år kommer ske gällande vilka målgrupper de årliga rapporterna samt de fördjupade analyserna riktar sig mot.

5 Utveckla arbetet med exportgodkännande för svenska livsmedel och jordbruksvaror

5.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Jordbruksverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (N2019/03241/JL²⁵). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror och ta tillvara på möjligheterna som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

5.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
<ul style="list-style-type: none"> Exportörer, branscher, företag Andra berörda aktörer i livsmedelskedjan Mottagarland för svensk export (tredjeland) Svenska myndigheter Sveriges ambassader i tredjeland EU-kommissionen 	<ul style="list-style-type: none"> Besvara frågeformulär för marknadstillträde Kommunikation inkl. kunskapshöjande insatser med nationella och internationella aktörer Planerat och medverkat vid studiebesök Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd, inkl. bevaka svenska intressen och delta i rådsarbetsgrupper Bevaka svenska intressen i internationella fora Regionaliseringsarbete relaterat till utbrott av djursjukdomar i Sverige

²⁵ I N2019/03241/JL står att Jordbruksverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM).

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Besvara frågeformulär för marknadstillträde

Jordbruksverket har besvarat frågeformulär från tredjeland med syfte att öppna nya exportmarknader för livsmedel och jordbruksvaror, samt besvarat frågeformulär från tredjeland med syfte att upprätta regionalisering för marknader som stängts till följd av djursjukdomsutbrott i Sverige. Jordbruksverket har även arbetat med att återöppna marknader som stängts pga. ändrade lagstiftning i exporterande och importerande land eller uppdaterade importkrav.

Ovan innebär att Jordbruksverket har enskilt, och tillsammans med Livsmedelsverket, under 2023 arbetat med nya marknadstillträden, eller upprätthållande av befintlig export, till:

- Bosnien: nytt marknadstillträde för hudar
- Israel: upprätthålla befintlig export av fisk- och fiskeriprodukter trots nya krav
- Japan: upprätthålla befintlig export av specifik produkt från gris trots utbrott av djursjukdom i Sverige, samt utöka produktomfattning i befintlig export av nötkött
- Kanada: upprätthålla befintlig export av griskött till Kanada trots utbrott av djursjukdom i Sverige
- Kina: utredning om möjlig export av specifik värmebehandlad produkt från gris, nya marknadstillträden för hudar och bioteknologiska produkter
- Singapore: nya marknadstillträden för fjäderfäkött och sällskapsdjursfoder, samt upprätthålla befintlig export av ägg- och äggprodukter och grisköttsprodukter trots utbrott av djursjukdom i Sverige
- Sydkorea: upprätthålla befintlig export av griskött- och grisprodukter, skalägg och äggprodukter samt två olika typer av fjäderfäprodukter, trots utbrott av djursjukdom i Sverige
- Taiwan: upprätthålla befintlig export av nötkött och griskött trots nya krav
- USA: upprätthålla befintlig export av bioteknologiska produkter
- Vietnam: nya marknadstillträden för fjäderfäkött, griskött och ägg och äggprodukter

Kommunikation inkl. kunskapshöjande insatser med nationella och internationella aktörer

I samband med sjukdomsutbrott arbetar Jordbruksverket för att få acceptans för regionalisering och därmed möjliggöra export från sjukdomsfria delar av landet. Att minska exportrestriktioner syftar till att minimera de negativa ekonomiska konsekvenserna som drabbar exporterade företag till följd av stängda marknader.

Kommunikation, inkl. kunskapshöjande insatser, och har skett med:

- svenska exporterande företag och branscher
- officiella veterinärer
- myndigheter i tredjeländer (exportmarknader)
- andra myndigheter (ex. Livsmedelsverket)
- Sveriges ambassader, inkl. lantbruksråd
- Business Sweden
- Regeringskansliet
- andra EU-medlemsstater och EU-kommissionen

Planerat och medverkat i studiebesök

I mitten av juni 2023 tog Jordbruksverket och Livsmedelsverket tillsammans emot en delegation från Vietnam, med syftet att förbättra regelsamarbetet inom det sanitära och fytosanitära området (SPS). Studiebesöken hade fokus på EU:s gemensamma lagstiftning för djurhälsa och djurproduktion och samordnades av EU-kommissionen. Ett förbättrat samarbete kan möjliggöra förbättrade exportmöjligheter till Asien.

Sverige ordförandeskap i Europeiska unionens råd inkl. bevaka svenska intressen och delta i rådsarbetsgrupper

Jordbruksverket deltog, under ledning av Regeringskansliet, i det ordförandeskapsrelaterade arbetet i rådsarbetsgrupperna Potsdam²⁶ och Roosendaal²⁷ under Sveriges ordförandeskap första halvåret av 2023. I dessa grupper diskuteras export- och handelsrelaterade frågor för djurprodukter respektive växtprodukter. Jordbruksverket deltog i planering av möten och dess innehåll, uppföljning och kontaktskapande med andra EU-medlemsstater och EU-kommissionen.

Bevaka svenska intressen i internationella fora för exportfrågor

Jordbruksverket exportteam deltog vid Världsförbundet för djurhälsa (WOAH:s) årliga generalförsamling i maj 2023. Det knöts viktiga kontakter och ny kunskap om hur andra länder använder detta forum för sitt exportarbete.

²⁶ Potsdamgruppen är en rådsarbetsgrupp under rådets arbetsgrupp för veterinära experter. Gruppen bistår KOM när det gäller förhandlingar rörande handel med djur och djurprodukter mellan EU och tredjeland.

²⁷ Roosendaalgruppen är en rådsarbetsgrupp under rådets arbetsgrupp för växtskyddsfrågor. Gruppen bistår KOM när det gäller förhandlingar rörande handel med växter och växtprodukter mellan EU och tredjeland.

Jordbruksverket deltog, tillsammans med Livsmedelsverket, på ett nordiskt exportmöte i Norge som syftade till att stärka nordiska samarbeten och erfarenhetsutbyten på exportområdet.

Jordbruksverket deltog under året även på Världshandelsorganisationens (WTO) kommitté för sanitära och fytosanitära frågor (SPS-kommittén), där länder har möjlighet att bland annat diskutera uppkomna handelshinder på SPS-området samt tolkning av det avtal som är grund för marknadstillträdesarbetet (WTO:s SPS-avtal).

Regionaliseringsarbete relaterat till utbrottet av sjukdomar på djur i Sverige

I september 2023 konstaterades det första fallet av afrikansk svinpest (ASF) i Sverige. Utbrottet av ASF påverkade även svensk export. Jordbruksverket har under utbrottet haft löpande kontakt med berörd exporterande bransch och arbetat med att försöka få acceptans för regionalisering och möjliggöra export från sjukdomsfria delar av landet.

Sverige drabbades även av tre utbrott av sjukdomar som påverkar fjäderfä under 2023 (högpatogeten fågelinfluensa och Newcastle disease). Möten hölls med branschföreträdare med anledning av utbrotten, och precis som för ASF har Jordbruksverket arbetat med att försöka få acceptans för regionalisering och möjliggöra export från sjukdomsfria delar av landet.

5.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Nya marknadstillträden för livsmedel- och jordbruksprodukter till tredjeland	Nya exportmöjligheter
Acceptans för regionalisering vid sjukdomsutbrott i Sverige	Möjlighet att fortsätta exportera från sjukdomsfria områden
Förbättrad dialog med vietnamesiska myndigheter	Avancera marknadstillträdesärenden till Vietnam
Kontaktskapande med, och ökad förståelse för	Tillvarata synergier i exportarbetet (både i relation till tredjeland och produkt). Kunskap om EU-kommissionens förhandlingar med

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
exportarbetet, inom ramen för EU, norden och internationellt	tredjeland bidrar till att Sverige tar del av kommissionens export- och förhandlingsarbete. Förståelse för hur internationella fora bättre kan nyttjas för att främja svenska exportintressen.
Ökat förtroende för svensk matproduktion	Förtroendebyggande arbete kopplat till Sveriges djurhållning och växtodling, sjukdoms- och skadegörrarstatus, övervaknings- och kontrollprogram m.m möjliggör ökad export och förbättrade exportvillkor.

Beskrivning av uppnådda resultat

Nya marknadstillträden för livsmedel- och jordbruksprodukter till tredjeland

Jordbruksverket har under 2023 färdigställt ett stort antal av företagens och branschernas prioriterade frågeformulär och slutfört förhandlingar som syftar till ett ökat marknadstillträde (till nya tredjeländer, för nya produkter till befintliga exportmarknader eller export med bättre villkor). Genom att öppna nya marknader ges relevanta svenska företag förutsättningar för ökad export, lönsamhet och konkurrenskraft.

Acceptans för regionalisering vid sjukdomsutbrott i Sverige

Jordbruksverkets exportarbete med att få tredjeländers acceptans för regionalisering, både innan och i samband med pågående utbrott, har mildrat de ekonomiska förlusterna som drabbar exporterande svenska företag och branscher i samband med att importländer inför exportrestriktioner till följd av utbrott av smittsam djursjukdom i Sverige. På så sätt ges svenska exportföretag bättre förutsättningar för bibehållen lönsamhet och inkomster genom att export kan fortgå från sjukdomsfria områden.

Förbättrad dialog med vietnamesiska myndigheter

Jordbruksverkets arbete med ett studiebesök från Vietnam gav en förbättrad dialog med vietnamesiska myndigheter som kan innebära att befintliga och framtida prioriterade marknadstillträdesärenden kan nå framsteg. Besöket kan förhoppningsvis indirekt stärka svenska intressen genom att visa upp den svenska produktionen och svenska mervärden.

Kontaktskapande med, och ökad förståelse för exportarbetet, inom ramen för EU, norden och internationellt

Kontaktskapande och relationsbyggande inom EU, norden och internationellt är grundläggande för att främja svensk export. Nya och stärkta befintliga relationer, både med EU-medlemsstater, EU-kommissionen och i tredjeland, kunde under 2023 ske i samband med det svenska ordförandeskapet i Europeiska unionens råd

samt i andra internationella fora. Jordbruksverkets ökade förståelse för olika processer där svenska exportintressen kan lyftas tillser att uppdraget kan uppfyllas och att möjligheterna som kommer av det svenska EU-medlemskapet tillvaratas. Deltagande i olika EU och internationella fora underlättar utvidgad omvärldsbevakning av andra länders importregler och andra länders strategiska arbete för sina exportintressen. Detta ger en ökad kunskap om förhandlingsarbetet bakom ett godkänt marknadstillträde, vilket bidrar till att Jordbruksverket kan främja svenska exportintressen.

Ökat förtroende för svensk matproduktion

De uppnådda resultaten gör att Jordbruksverkets förhandlingsarbete vid exportgodkännande ökar förtroendet för svensk matproduktion, djurhållning och växtodling. Detta kan i sin tur bidra till förbättrade exportvillkor.

5.4 (Tidiga) effekter

Jordbruksverkets arbete ska matcha företagens förmåga att exportera, omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror och ta tillvara på möjligheterna som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

Jordbruksverket beskrev i förra årets rapport att man prioriterade om andra exportärenden och omfördelade resurser 2022 för att möjliggöra för Sverige att vara med i förhandlingsprocessen för att få acceptans för regionalisering vid export till Sydkorea i fall av eventuella framtida utbrott av högpatogen fågelinfluensa (HPAI) eller afrikansk svinpest (ASF) i Sverige. Denna processen blev klar i början av 2023, och svenska exportörer av fjäderfä- och grisprodukter kunde dra nytta av fördelarna redan under 2023, när Sverige utan hinder kunde regionalisera och fortsätta export till Sydkorea i samband med utbrott av nämnda djursjukdomar. Förhandlingsarbete av denna art bedöms inte kunna bedrivas av Sverige enskilt, utan EU-kommissionens stöd har varit ovärderlig i arbetet, och genom ovan har Jordbruksverket tagit tillvara på möjligheter som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

5.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Exportarbetet bidrar till målet för det strategiska området **Konsument och marknad**. Lönsamma och konkurrenskraftiga företag ger förbättrade förutsättningar för ökad produktion av livsmedel och jordbruksvaror. En ökad export ger en större marknad, ökat nyttjande av investeringar, export möjliggör avsättning under produktionstoppar och möjliggör avsättning av produkter som inte efterfrågas på hemmamarknaden. Detta minskar i sin tur svinn. Export kan bidra

till ökad lönsamhet och konkurrenskraft hos företagen i livsmedelskedjan, vilket i sin tur kan bidra till en ökad försörjningsförmåga. Sammantaget kan detta vara viktigt för Sverige i händelse av kriser och ytterst krig.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

5.6 Slutsatser

Export av svenska livsmedel och jordbruksvaror är en viktig komponent för en lönsam och konkurrenskraftig matproduktion och stärkt livsmedelsberedskap. Exempelvis kan produkter avsättas på exportmarknaden, när efterfrågan på hemmamarknaden saknas och därmed bidra till ökad lönsamhet. Stor del av arbetet har sin grund i att bygga förtroende för exempelvis Sveriges djurhållning och växtproduktion, sjukdoms- och skadegörrastatus och övervaknings- och kontrollprogram gentemot de tredjeland Sverige önskar exportera till.

Det svenska exportarbetet har med åren utvecklats och fortsätter utvecklas, i överensstämmelse med ett geopolitiskt läge i ständig förändring. En flexibilitet i att främja svenska exportintresse och samtidigt möta omvärlden behov och efterfrågan har blivit en förutsättning för ett effektivt exportarbete. Både för att kunna parera oförutsedda händelser så som sjukdomsutbrott på djur i Sverige, men också för att mer effektivt kunna använda EU-medlemskapet genom att kunna ta del av EU-gemensamma förhandlingar och satsningar som svenska exportörer kan dra nytta av.

Sammantaget är arbetet med detta uppdrag ett kontinuerligt och långsiktigt arbete som kräver resurser och engagemang över tid.

5.7 Fortsatt arbete

Det är fortsatt nödvändigt med långsiktiga satsningar på exportarbetet. Jordbruksverket ser behov av en tydligare samordning av det exportfrämjande arbetet på berörda svenska myndigheter för att tillse ett samstämmigt agerande mot prioriterade exportmarknader. Jordbruksverket ser även behov av en starkare involvering av näringen i det exportrelaterade arbetet för att utbyta kunskap, information och erfarenheter på området med syftet att gynna svensk export. Myndigheten har inom ramen för Livsmedelsstrategin, förslagit ett etablerat forum för sådant utbyte.

Som redogjorts för under tidigare rubriker är kontaktskapande och relationsbyggande grundläggande för att främja svensk export. Jordbruksverket

kommer fortlöpande arbeta med att stärka befintligt kontaktnät och hitta nya samarbeten, nyttja internationella fora och utveckla samarbeten både inom EU, Norden och internationellt. Världsgesamheten för djurhälsa (WOAH:s) årliga generalförsamling är en arena där svenska exportintressen skulle kunna främjas, nya kontakter och relationer byggas och bilaterala möten kan hållas med syfte att få fart i pågående svenska exportärenden. För vidare utveckling i enlighet med uppdrag att utveckla arbetet med exportgodkännanden bedömer Jordbruksverket att detta internationella fora bör prioriteras och att ett aktivt deltagande av exportförhandlingskunniga personer tillses.

Sjukdomsutbrotten i Sverige som påverkar exporten ökar, både till antal och omfattning. Att upprätthålla export från sjukdomsfria zoner, i samband med djursjukdomsutbrott i Sverige till befintliga öppnade marknader har därför blivit allt viktigare för att minimera ekonomiska konsekvenserna för exporterande företag. Flexibilitet och förmåga till omprioriteringar med korta tidsfrister har kommit att karaktärisera arbetet. Det fortsatta arbetet utvecklas genom att försöka omförhandla regionaliseringsacceptans i befintliga avtal och tillse att det ingår i nya avtal, samt ett ökat samarbete inom ramen för EU. Liket det regionaliseringsavtal som EU-kommissionen slöt med Sydkorea 2022, arbetar Jordbruksverket, inom ramen för EU-samarbetet, för att ett likartat regionaliseringsavtal ska slutas med Japan. Det bedöms kunna ge samma goda resultat som det med Sydkorea har gett (se under Tidiga effekter).

Jordbruksverket arbetar aktivt för att Sverige ska producera livsmedel på ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt. I det arbetet utgår vi från både de nationella miljömålen och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. De svenska mervärdena baseras på att svensk lagstiftning, frivilliga branschpolicys och andra bestämmelser ofta är mer omfattande än i många andra länder och att det har positiv påverkan på matens egenskaper ur ett hållbarhetsperspektiv. Jordbruksverket har dragit lärdom från andra exportländers arbete om hur livsmedlen och jordbruksvarorna ges bättre möjlighet att konkurrera på den globala exportmarknaden, och ser att om svenska producenter ska kunna konkurrera på en marknad där priserna generellt är lägre än i Sverige på grund av andra produktionskrav måste fördelarna med svenska produkter, och då särskilt nyttan av de svenska mervärdena så som tex. ansvarsfull antibiotikaanvändning, bli tydliga för utländska konsumenter. Jordbruksverket bedömer att det är nödvändigt att i första hand rikta exporten av livsmedel och jordbruksvaror mot länder som efterfrågar produkter producerade med hållbarhetsattribut så som t.ex. ansvarsfull antibiotika- och pesticidanvändning och som är villiga att betala extra för dessa. Jordbruksverket föreslår att en sådan omvärldsbevakning av potentiella exportmarknader bör ske, i framtida arbete, i samråd med berörda myndigheter och näringar. Att hålla en gemensam tydlig linje vad gäller kommunikation kring hållbarhetsattribut är viktigt om Sverige vill positionera sig på detta område, inte

minst i sammanhang kring att motverka spridning av antimikrobiell resistens (AMR).

Jordbruksverket bedömer att det behövs en ändring av regeringsuppdraget enligt nedan (tillägg i kursivt). Detta för att kunna utveckla de föreslagna främjande insatserna ovan, och därmed främja svenska mervärden, hållbar livsmedelsproduktion och god djurhållning:

Jordbruksverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export. Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror och ta tillvara på möjligheterna som kommer av det svenska EU-medlemskapet. *Insatser som syftar till att stärka konkurrenskraften för svenska livsmedel och jordbruksvaror vid export genom att främja svenska mervärden och god djurhållning bör ske löpande i samstämmighet med ordinarie exportarbete.*

Dessutom bedömer Jordbruksverket att om Sverige avser fortsätta satsa på svensk export av livsmedels- och jordbruksvaror så behöver ytterligare medel tillföras även efter 2025. Jordbruksverket har i budgetunderlaget 2025–2027 äskat om en ökning av finansieringen för exportarbetet om ytterligare 5 000 t kr. Befintliga resurser räcker i nuläget knappt till nya marknadstillträden då underhållsarbetet är omfattande och kontinuerligt ökande.

Jordbruksverket anser även att arbetet med marknadstillträden och underhåll av befintliga marknader idag inte borde utgöra en särskild avgränsad satsning utan bör ses som en löpande förvaltningsuppgift för myndigheterna. Resurserna för detta skulle därmed med fördel kunna läggas över på myndighetens förvaltningsanslag.

6 Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land

6.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Jordbruksverket ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2019/03241/JL²⁸).

Jordbruksverket ska för åtgärdens genomförande använda 1 miljon kronor under 2020. För 2021–2025 beräknas 1 miljon kronor årligen för åtgärden.

6.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
<ul style="list-style-type: none"> Exportörer i Sverige som önskar exportera till tredjeland Mottagarland för svensk export (tredjeland) Andra berörda aktörer i livsmedelskedjan 	Medverkade vid en inspektion från Japan

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Jordbruksverket medverkade tillsammans med Livsmedelsverket vid en inspektion från Japan som syftade till att utöka befintligt exportgodkännande samt lyfta de åldersrelaterade begränsningarna på nötköttsexport kopplat till Galna kosjukan (BSE).

²⁸ I N2019/03241/JL står Jordbruksverket ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM).

6.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
De åldersrelaterade begränsningarna på nötköttsexport till Japan kopplat till Galna kosjukan (BSE) togs bort.	Ökat förtroende för Sveriges djurhållning, sjukdomsstatus, övervaknings- och kontrollprogram m.m möjliggör ökad export och förbättrade exportvillkor
Marknadstillträdet till Japan utökades till att även inkludera processade och värmebehandlade nötköttsprodukter.	Den borttagna begränsningen och det utökade marknadstillträdet bidrar till förbättrade förutsättningar för ökad lönsamhet för exporterande företag.

Beskrivning av uppnådda resultat

Jordbruksverket medverkade tillsammans med Livsmedelsverket vid en inspektion från Japan som syftade till att utöka befintligt exportgodkännande. Ett konkret resultat av inspektionen var att de åldersrelaterade begränsningarna på nötköttsexport kopplat till Galna kosjukan (BSE) togs bort i december 2023. Den borttagna begränsningen bidrar till förutsättningar för ökad lönsamhet för företagen. Uppnådda resultat hos målgrupperna:

- Ökad möjlighet att få nya svenska anläggningar godkända för export till tredjeland samt tillse att befintligt godkända anläggningar bibehåller sina godkännanden alternativt får utökade godkännanden.
- Utökad marknadstillträde till att även inkludera processade och värmebehandlade nötköttsprodukter.
- Ökad kunskap i tredjeland om det svenska livsmedelssystemet och kontrollsystemet som kan bidra till att öka svenska företags konkurrenskraft på exportmarknaden.
- Ökat intresse för det svenska livsmedelssystemet och svensk produktion kan leda till ökat intresse och efterfrågan vad gäller svenska livsmedel och jordbruksvaror. Detta kan vara till gagn även för andra producenter i Sverige att komma igång med export i framtiden. Detta kan i sin tur bidra till att öka lönsamheten på lång sikt och stärka konkurrenskraften för svenska livsmedel och jordbruksvaror på exportmarknaden (till länder utanför EU).

6.4 (Tidiga) effekter

Fler godkända svenska anläggningar för export och utökade marknadstillträden förbättrar förutsättningarna för en ökad export och därmed en ökad lönsamhet och konkurrenskraft i den svenska livsmedelsproduktionen.

6.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Exporten ryms inom målet för det strategiska området Konsument och marknad. Fler godkända svenska anläggningar för export förbättrar förutsättningarna för en ökad export och därmed en ökad lönsamhet och konkurrenskraft i den svenska livsmedelsproduktionen.

6.6 Slutsatser

För bibehållen lönsamhet och konkurrenskraft hos svenska exporterande företag är det nödvändigt att Sveriges arbete som syftar till att öppna nya exportmarknader och möjliggöra för fler anläggningar att exportera fortlöper över tid. Inspektionsbesöket från Japan 2023 ledde till godkännande av utökat marknadstillträde redan samma år.

6.7 Fortsatt arbete

Jordbruksverket, tillsammans med Livsmedelsverket, vill främja inspektioner från tredjeland som syftar till att få nya svenska anläggningar godkända för export till tredjeland samt tillse att befintligt godkända anläggningar bibehåller sina godkännanden. Inspektionsfrekvensen går dock inte att styra av svenska myndigheter. Jordbruksverkets bedömning är dock att effekten av uppdraget skulle kunna bli större, om medlen inte var låsta till att finansiera verksamhet. Om Sverige i vissa perioder inte får inspektionsbesök skulle effekten av exportarbetet kunna öka om dessa medel inte var låsta i ett särskilt uppdrag, utan kunnat användas även till annat exportrelaterat arbete.

Jordbruksverket förslår därför att uppdraget att ”Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land” som Jordbruksverket för 2021–2025 beräknas få 1 miljon kronor årligen överförs till uppdraget att ”Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror” där Jordbruksverket för 2021–2025 beräknas få 6 miljoner kronor årligen.

7 Vattenbrukspaketet

7.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Jordbruksverket ska medverka till att främja och utveckla vattenbruket i Sverige. Med livsmedelsstrategins uppdrag²⁹ (N2019/03241/JL) möjliggörs att driva en hållbar utveckling framåt. Uppdraget finansierar vårt arbete med att främja och samordna vattenbruket men bidrar också till att vi kan finansiera projekt och insatser som avser att utveckla stora delar av vattenbruksnäringen.

7.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Kommuner, regioner och länsstyrelser.	Vattenbruk i fysisk planering – Inspiration och workshop om inkludering av vattenbruk
Vattenbruksnäringen	Utlysning av medel inom HFVP till innovationer inom vattenbruket för att möta ett förändrat klimat.
Vattenbruksnäringen	Utlysning av medel inom livsmedelsstrategin till projekt inom klimatanpassning som främjar svenskt vattenbruk.
Beslutsfattare och vattenbruksnäringen	Utlysning av medel inom HFVP för kompetenshöjning inom vattenbrukets miljönyttor och miljöpåverkan.
Vattenbruksnäringen och beslutsfattare	Deltog i expertgruppen till <i>Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk</i> , SOU 2023:74.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Jordbruksverket har i uppdrag att medverka till att främja och utveckla fiskerinäringen, vattenbruket och fisketurismen. Som en del i främjandearbetet arbetar Jordbruksverket utifrån strategin för framtidens fiske med tillhörande handlingsplaner, som togs fram tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten. Tillsammans med livsmedelsstrategin är strategin och handlingsplanen för

²⁹ Uppdraget är att ”vidareutveckla främjandearbetet av vattenbruket och genom koordinering av den svenska vattenbruksnäringen skapa en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. Vidareutvecklingen ska särskilt beakta förädlingens och innovationens möjligheter för vattenbruksnäringen samt främja regelörenklning, teknikutveckling och samverkan.”

vattenbruk viktiga verktyg för prioriteringar i vårt främjandearbete. Även målen i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet är vägledande vid prioritering av aktiviteter.

Utlysningar och upphandlingar

Främjandearbetet har under 2023 fått en allt tydligare koppling till hav-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet där vår expertroll och våra nätverk är viktiga verktyg för att nå målet i programmet men även för kopplingen till den gröna omställningen där en stor satsning på vattenbruket gjorts. Genom vårt policyansvar har vi möjlighet att rikta insatser genom utlysningar och upphandlingar i programmet för att nå målen. Under 2023 har två utlysningar kopplat till vattenbruk publicerats inom programmet. Den första utlysningen var stöd till innovationsprojekt för *Klimatanpassningar inom vattenbruket för ökad konkurrenskraft*. Syftet är att finansiera projekt som bidrar till klimatanpassade tekniker eller processer för att stärka konkurrenskraften inom vattenbruksnäringen vid ett förändrat klimat. Av tio inkomna ansökningar så har två fått bifall hittills och åtta stycken är avslagna eller avskrivna. Ytterligare en utlysning publicerades under 2023, se nedan.

Utifrån handlingsplanen för vattenbruk, kopplat till strategin för svenskt fiske och vattenbruk 2021–2026, prioriterades fyra åtgärder under 2023. Åtgärderna som prioriterades var *Lokalisering av vattenbruk – från nationell till lokal nivå*, *Vattenbrukets miljöpåverkan och miljönyttor*, *Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* samt *Kompetenshöjning och innovation*. Åtgärdsgrupper har arbetat med åtgärderna under året. Grupperna leds av Jordbruksverket men utgörs av frivilliga representanter från forskning, näringsorganisationer, myndigheter, kommuner och intresseorganisationer och består av drygt 10 deltagare i varje åtgärdsgrupp.

Åtgärdsgruppen för *Lokalisering av vattenbruk – från nationell till lokal nivå* arrangerad en workshop med kommuner, regioner och länsstyrelser under början av året. Syftet med denna workshop var att kartlägga vilka hinder och möjligheter som finns för att vattenbruket ska inkluderas i blå översiktsplan, ordinarie översiktsplan och andra lokaliseringsplaner. Vi ville vidare fastställa vilka underlag som krävs och vad i övrigt som behövs för att hjälpa kommuner och andra myndigheter som vill inkludera vattenbruk i sin fysiska planering. Under workshopen hölls även presentationer över värdet av att inkludera vattenbruket i planer.

Utifrån inspel från åtgärdsgruppen för *Vattenbrukets miljöpåverkan och miljönyttor* skapades det en utlysning inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet riktat mot kompetenshöjande projekt rörande vattenbrukets miljönyttor och miljöpåverkan. Utlysningen publicerades i slutet av 2023. Projekten i den här utlysningen ska informera om vattenbrukets miljöeffekter antingen genom informationsinsatser av befintlig kunskap eller genom framtagande och spridning

av ny kunskap. Projekten ska bidra till en ökad kompetens rörande vattenbrukets miljönyttor eller miljöpåverkan och därigenom stärka konkurrenskraften inom vattenbruksnäringen

Åtgärdsgruppen för *Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* bidrog också med inspel till en utlysning. Utlysningen riktades mot kompetenshöjande projekt inom åtgärden *Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* med särskilt fokus på utmaningar och åtgärder vid ett förändrat klimat. Finansiering av projekten var medel från livsmedelsstrategin. Utifrån utlysningen beviljades medel till tre av fem projekt, två med fokus på lågtrofiska arter och ett med fokus på fisk i genomflödessystem. Projekten har påbörjats och kommer fortlöpa under 2024. I åtgärdsgruppen för *Kompetenshöjning och innovation* prioriterade man att starta upp ett arbete med att vidareutveckla webbplatsen svenskvattenbruk.se. En projektplan har arbetats fram där det ska genomföras en utvärdering och behovsanalys före en vidare- eller nyutveckling av webbplatsen genomförs. Arbetet med webbplatsen kommer göras under 2024.

Regler och villkor

Utifrån främjandeuppdraget och vår expertroll har det även varit stort fokus på inspel till utredningen *En moderniserad fiskelag och förbättrade förutsättningar att bedriva vattenbruk*, Dir. 2022:92, där utredarna lämnat sitt delbetänkande i slutet av 2023, *Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk*, SOU 2023:74.

Under 2023 fick vattenbruksfrämjandet även ett regeringsuppdrag för att analysera och identifiera eventuella hinder och utvecklingsbehov för att den hållbara produktionen, konsumtionen och användningen av algbaserade livsmedel ska kunna öka i Sverige, *Utveckling av svensk algindustri*, LI2023/02837. Arbetet är uppstartat med en upphandling av en utredning om möjligheter och potential för produktion av alger i Östersjön, arbetet med uppdraget kommer fortgå och ska redovisas sista september 2024.

Sju tidigare finansierade projekt har slutrapporterat under 2023.

7.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Workshop - Vattenbruk i fysisk planering	Ökad kunskap hos målgrupp och centrala myndigheter för vidareutveckling av lokalisering av vattenbruk
3 st. utlysningar publicerade	Förväntad ökad kunskap och innovation för att stärka konkurrenskraften
Inspel delbetänkande SOU 2023:74	Förväntat förtydligande av regler och villkor
7 st. slutrapporter från finansierade projekt	Ökad kunskap inom fler områden för en konkurrenskraftig vattenbruksnäring

Beskrivning av uppnådda resultat

Främjandeuppdraget har under 2023 genomfört tre utlysningar, en för medel inom livsmedelsstrategin och två för medel inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet, för att bidra till den hållbara utvecklingen av svenskt vattenbruk. Dessutom har vi bidragit till delbetänkandet *Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk*, SOU 2023:74, vilket kan leda till en på sikt ökad hållbar vattenbruksproduktion. Under 2023 slutredovisades också sju tidigare beviljade projekt. Resultaten från projekten har spridits och kommer att fortsätta spridas och därigenom öka kunskapen inom flera olika delar av vattenbruket.

Tre utlysningar av medel till projekt har genomförts under året. Resultaten från projekten förväntas bidra till en ökad kunskap hos vattenbruksnäringen, beslutsfattare och allmänheten.

En workshop som hölls i början av året har bidragit med kunskap rörande kommuner, regioner och länsstyrelsernas möjligheter till att inkludera vattenbruket i fysisk planering och inspelen kommer arbetas vidare med för att hitta sätt för att underlätta lokaliseringsfrågor för vattenbruk.

Jordbruksverkets deltagande i expertgruppen för *En moderniserad fiskelag och förbättrade förutsättningar att bedriva vattenbruk*, Dir. 2022:92, har varit med och bidragit till att utredarna kunnat lämna sitt delbetänkande, *Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk*, SOU 2023:74, vilket kan bidra till tydligare regler och villkor.

Sju projekt som tidigare finansierats slutrapporterades under året, projekten är:

- Kartläggning av lokaliseringsplaner för vattenbruk
- Ökad kunskap om kassodlingens miljöeffekter med fokus på fosfor
- Svenskt avelsprogram för varmvattenlevande arter del 2
- Utbildningsinsatser för ökad djurvälstånd - webbaserade kurser i fisktransport, hantering och smittspridning
- Långtids verifiering av svenskproducerat foder med rest-råvara genom tillväxt och välfärdsexperiment på regnbåge
- Kartläggning av svensk sättfiskproduktion och fiskutsättning för put & take-fiske
- Förstudie för att öppna upp för produktion av blåmusslor till livsmedel i sydöstra Sverige

De slutrapporterade projekten bidrar med kunskapsökning avseende flera områden kopplat till en hållbar utveckling av svenskt vattenbruk. Exempelvis finns det nu digitala kurser i hälsa och välfärd som kan öka kompetensen hos framförallt vattenbruksnäringen för en ökad konkurrenskraft.

7.4 (Tidiga) effekter

Tidiga effekter är svåra att se då de flesta finansierade projekt avser en ökad kunskap som på sikt ska bidra till en ökad konkurrenskraft hos näringen och tydligare regelverk för enklare etablering. Exempelvis finns nu ytterligare webbaserade kurser att ta del av för att öka kompetensen samt att resultat som inkommit ligger till grund för fortsatt arbete med utvecklingen av svenskt vattenbruk. Tidigare regeringsuppdrag om regelförenkling har troligtvis bidragit till delbetänkandet, *Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk*, SOU 2023:74, vilket kan ge effekter för vattenbruksnäringen på sikt.

När det gäller effekter på vår verksamhet så bidrar uppdraget med kunskap om vattenbruksnäringens behov, utmaningar och möjligheter. Den ökade kunskapen kan möjliggöra riktade insatser i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Det har också möjliggjort prioritering arbete, åtgärder och projekt för en hållbar utveckling av vattenbruket. Direkta effekter på lönsamhet och produktion är svårt att se, men det finns indirekta effekter genom regelförenkling, utvecklingsprojekt, den gemensamma strategin samt HFVP. Noteras bör att utvecklingen inom vattenbruket begränsas av tillståndprocessen för miljötillstånd. Detta eftersom det både finns överlappande regelverk och dubbelprövningar. Exempelvis finns överlappningar mellan tillämpningsområdet för miljöbalken och tillämpningsområdet för andra lagstiftningar som rör vattenbruket, samtidigt som det förekommer dubbelprövningar inom ramen för prövning av odlingstillstånd enligt fiskelagstiftningen och prövningar enligt miljöbalken.

7.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Främjandearbetet syftar till att nå alla målen i livsmedelsstrategin då samtliga är viktiga för få till stånd en ökad och hållbar vattenbruksproduktion i Sverige.

Genom arbetet med handlingsplanen för svenskt vattenbruk, 2023, så prioriterades fyra åtgärder Lokalisering av vattenbruk – från nationell till lokal nivå, Vattenbrukets miljöpåverkan och miljönyttor, Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd samt Kompetenshöjning och innovation. Arbetet med åtgärderna Lokalisering av vattenbruk – från nationell till lokal nivå och Vattenbrukets miljöpåverkan och miljönyttor bidrar framförallt till det strategiska området Regler och villkor men även till de två andra områdena. Åtgärden Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd syftar till att bidra till samtliga strategiska områden och Kompetenshöjning och innovation bidrar framförallt till det strategiska området Kunskap och innovation.

Arbetet med delbetänkandet, Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk, SOU 2023:74, har en direkt koppling till det strategiska området Regler och Villkor.

7.6 Slutsatser

Uppdraget har en direkt koppling till att öka produktionen då det syftar till att vidareutveckla främjandearbetet av vattenbruket och genom koordinering av den svenska vattenbruksnäringen skapa en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. Jordbruksverket har fortsatt att arbeta utifrån handlingsplanen för vattenbruk med fokusgrupp och åtgärdsgrupper där inspel på prioriteringar för året har inhämtats. Arbetet har resulterat i tre publicerade utlysningar, inspel till delbetänkande rörande förutsättningar för vattenbruk, en workshop samt leverans av sju slutrapporter. Vi kommer även fortsättningsvis att nyttja fokusgruppen för inspel till idéer kopplat till handlingsplanen för vattenbruk samt till havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet och i förlängningen livsmedelsstrategin.

7.7 Fortsatt arbete

Jordbruksverket kommer att fortsätta främjandearbetet utifrån den handlingsplan för vattenbruket som togs fram under 2021 och därigenom fortsätta att bidra till målen i livsmedelsstrategin. Prioritering av åtgärder kommer göras efter inspel från fokusgruppen för vattenbruket som har en bred sammansättning av organisationer. Utlysningar och upphandlingar av medel från livsmedelsstrategin kommer att göras av projekt inom prioriterade åtgärder som avser att driva utvecklingen framåt.

De aktiviteter och projekt som startades i åtgärdsgrupperna under 2023 kommer att fortlöpa under 2024.

Genomförandet av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet kommer fortsatt vara en viktig del av arbetet för att även därigenom bidra till en utveckling av svenskt vattenbruk. Här är utlysningar av medel från programmet ett viktigt verktyg som vi ansvarar för.

På grund av den stora satsningen på vattenbruk inom programmet är det viktigt att vi dels försöker se till så att medlen hamnar rätt och dels att vi har en tydlig avgränsning mot de projekt som vi avser att finansiera inom livsmedelsstrategins handlingsplan. Planen är att medlen från livsmedelsstrategin ska gå till relevanta och prioriterade projektområden som riskerar att hamna utanför möjligheterna att tilldelas medel i havs, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Jordbruksverkets vattenbruksteam kommer även att bidra med arbete kopplat till One Stop Myndighetsshop

8 Vildsvinspaketet – Främjande av vildsvinskött

8.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Jordbruksverkets har i uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin 2020–2025 (se regeringsbeslut N2020/01012/DL). I uppdraget har Jordbruksverket fyra åtgärder. Det är aktiviteter och resultat från uppdragets genomförande 2023 som redovisas i denna rapport.

Främjande av vildsvinskött

Jordbruksverket skulle utlysa pengar under år 2020 för marknadsföring, informationsspridning samt stärkt kommunikation och samarbete mellan berörda parter i hela livsmedelskedjan. Det kunde även omfatta kunskapshöjande åtgärder med fokus på förädling, exempelvis mathantverk. Satsningarna kunde riktas mot hela den potentiella marknaden och inkludera måltidsupplevelser i hemmet, på restaurang och i den offentliga sektorn.

Vildsvinskött i offentliga måltider

Jordbruksverket ska utlysa pengar under år 2021–2025 för åtgärder som bidrar till att mer vildsvinskött når konsumenter inom den offentliga sektorn. Exempel på insatser kan vara informationsspridning, stärkt kommunikation och samarbete mellan berörda parter i hela kedjan.

Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris

Denna insats redovisas i separat kapitel, se

Vildsvinspaketet – Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris.

Utvärdering av åtgärdernas effekt

Jordbruksverket ska under år 2025 genomföra en utvärdering av alla åtgärder som varit en del av vildsvinspaketet. Det inkluderar utvärdering av de uppdrag som övriga tre myndigheter arbetar med, det vill säga Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt samt Länsstyrelsen i Kronobergs län. Arbetet är förberett genom bland annat statistikinhämtning och rapportinsamlande, men kommer inte redovisas i detalj i denna rapport.

8.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Aktörer i vildsvinskedjan	Jordbruksverkets aktiviteter har bestått i att administrera projektansökningars del- och slutrapporter samt deltagande vid regelbundna avstämnings- och dialogmöten med övriga myndigheter och Regeringskansliet.
Slutkonsumenter i hemmet, på restaurang och i offentlig sektor samt andra aktörer i vildsvinskedjan.	12 av totalt 19 beviljade projekt har haft pågående aktiviteter under 2023.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

I rapporten delas genomförda aktiviteter in i två huvudgrupper; de som bedrivits av Jordbruksverket och de som bedrivits av externa aktörer. Hela uppdragets budget har beviljats till projekt som bedrivits av externa aktörer.

Aktiviteter som Jordbruksverket har genomfört

Under 2023 genomfördes inga nya utlysningar. Tolv beviljade projekt från utlysningar 2020–2022 hade pågående aktiviteter under 2023. Dessa beskrivs i nästa avsnitt. Jordbruksverket har under året administrerat projekten genom granskning av del- och slutrapporter samt slutrekvireringar.

Under 2023 genomfördes inga projektägarträffar. I stället arrangerade Jordbruksverket i samarbete med övriga myndigheter i Vildsvinspaketet en vildsvinskonferens i december 2023. Konferensen finansierades genom regeringsuppdrag för kommunikation genom Livsmedelsverket. Inför denna vildsvinskonferens anlätades två av projektägarna för att ta fram uppdaterade attitydundersökningar i hela vildsvinskedjan med anledning av utbrottet av afrikansvinpest (ASF) i september 2023. En av undersökningarna riktade sig mot konsumentledet och den andra mot övriga delar av vildsvinskedjan.

Fortsatt samarbete med övriga myndigheter inom vildsvinspaketet har ägt rum. Regelbundna digitala projektledarträffar har kombinerats med möten där projektledarnas chefer har deltagit och fått information om status i Vildsvinspaketet. Sedan 2021 deltar även Naturvårdsverket vid dessa möten.

Vid två tillfällen under 2023 har Jordbruksverket haft värdskapet för hybridmöte, ett så kallat dialogmöte, med representanter för Landsbygds- och infrastrukturdepartementet och samtliga involverade myndigheter. Syftet med mötena var att diskutera Vildsvinspaketets status och framtida aktiviteter.

Aktiviteter som externa aktörer har genomfört

Av de 19 beviljade projekten från de tre genomförda utlysningarna har tolv haft pågående aktiviteter under år 2023. Fram till projektens slutredovisningar sker delredovisningar årligen senast den 15 april och 15 oktober, med vissa undantag om slutredovisningsdatum ligger nära inpå något av dessa datum. Tio projekt är slutredovisade under 2023. Det är av utrymmesskäl inte möjligt att redovisa detaljer om samtliga avslutade projekts aktiviteter men en kortfattad beskrivning finns nedan. För utförlig information hänvisas till slutredovisningarna för respektive projekt. Ytterligare två projekt pågår fram till 2025 då de ska slutredovisas.

Vildsvinskött – klimat och kommunikation, Hushållningssällskapet Halland

Projektet har genomfört en studie för att beräkna klimatavtrycket av vildsvinskött. Rapporten presenterades 2022. Under 2023 har projektet arbetat med kommunikationsinsatser kopplade till rapporten.

Vildsvinskött – en klimatsmart råvara, Länsstyrelsen Kalmar län

Projektet har genomfört en prova-på-dag inom skolkök, en kockduell, digital träff om försäljning av vildsvinskött, deltagit vid matrunda Kalmar län, genomfört inspirationsdagar och föreläsningar om vildsvin, en recepttävling och haft mediakontakter.

Lär dig hantera vildsvin på rätt sätt, Viltvet AB

Projektet har tagit fram kurspaket som innehåller Power Point presentationer med tillhörande filmer och litteratur, vilka beskriver alla moment från jakten av vildsvin till hantering i köket.

Eklandskapsgrisen – Sveriges egen Eberico, Ek(o)nätverket för en levande landsbygd runt Rengen

Projektet har arbetat med ett mat-lab, en mötesplats för kockar, matkreatörer och övriga parter för att ta fram fler produkter av vildsvinskött. Man har även forskat kring Eklandskapets påverkan på vildsvinsköttet, en marknadsföringskampanj samt genomfört en vildsvinsfestival.

Mer vildsvinskött i den offentliga måltiden, Refarm Linné

Projektet har genomfört 13 regionala workshops/temadagar tillsammans med 13 värdkommuner. Inför dessa har utbildningsmaterial tagits fram, planering av provsmakningsmenyer, recept och råvaruinköp samt inbjudning av gästföreläsare till varje tillfälle.

Affärsmodell vildsvinskött – med vilthanteringsanläggningen i fokus, Länsstyrelsen Västra Götaland

Projektet har genomfört kartläggning av vilthanteringsanläggningar i Västra Götaland. En enkätstudie är genomförd och en kartläggning av den så kallade Jällby-modellen, ett etablerat och framgångsrikt samarbete mellan markägare, jägare och offentlig sektor i Herrljunga kommun. Företagsekonomisk analys av vilthanteringsanläggningar har gjorts. I projektets slutsats presenteras kritiska succéfaktorer för vilthanteringsanläggningar.

Glada Vildsvinet – marknadsföringskampanj med food-truck, Svenska Jägareförbundet

Detta projekt slutredovisades i början av år 2023 och inkluderade aktiviteter som genomfördes under 2022. Vildsvinskött har marknadsförts genom en food-truck som besökt skolor, idrottsevenemang för ungdomar, utanför stora arbetsplatser, shoppingstråk centralt i Stockholm samt en kockskola. Projektet har tagit fram en webb-sida och ett Instagram-konto där mycket information, tävlingar, film och bilder har publicerats.

Vildt och välsmakande – vildsvinets väg till var mans tallrik, HS Hushållningssällskapens Service AB

Projektet har genomfört insatser i sex noder som fokuserat på de offentliga köken, privata storkök och direkt marknadsföring mot konsument. Dessa sex noder är: Halland, Västra Götaland, Skåne, Mälardalen/Hjälmarregionen, Östergötland och Jönköping. Det har handlat om utbildningar som innehåller upphandlingskunskap, inspiration, receptframtagande, road-trips, samverkan och mycket annat.

MAT-tanken främjar vildsvinskött i de offentliga köken fas 2, MAT-tanken

Projektet har fortsatt att upprätthålla vildsvinsnätverket som startade i tidigare projekt, fas 1. Ett kunskaps-webbinarium om inköp/upphandling spelades in. Goda exempel, inspiration och recept har förmedlats genom olika kanaler. Uppföljning av kartläggning av inköp av vildsvinskött i offentlig sektor har genomförts.

Resurssvin, Länsstyrelsen Stockholm

Projektet arbetar med kommunikation, informationsspridning och kontaktskapande riktade mot relevanta beslutsfattare och personal inom köksverksamheter i offentlig sektor. Under 2023 har man genomfört fyra avslutande intervjuer och fortsatt samordning med Stockholm läns förvaltningsplan för vildsvin.

Följande två projekt pågår fram till 2025 då de ska slutredovisas:

- Attityder och samarbeten i viltvärdekedjan 2022–2025, Lewander & Co
Projektet har under 2023 arbetat bland annat med framtagning av strategisk och kommunikativ plattform, ett styrdokument med syfte, mål, målgrupp, ledord

och kärnbudskap med grund i de attitydundersökningar som genomförts samt övrigt researchmaterial. Projektet slutredovisas 2025.

- Inventering vildsvinskött, Det lilla extra i Enköping AB

Projektet ska genomföra två kartläggningar av vilthanterings- och detaljhandelsanläggningar, restauranger/konferensanläggningar samt grossister som hanterar vildsvinskött. En har genomförts hösten 2022 – april 2023. Den andra ska genomföras 2025 då projektet även ska slutredovisas.

8.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Stärkt samarbete mellan samverkande myndigheter i Vildsvinspaketet	Ökad förståelse och kunskap om vildsvinskedjan samt myndigheternas olika roller och möjligheter.
Ökad efterfrågan på vildsvinskött, främst inom offentlig sektor	Ökad kunskap om vildsvinskött och hur man kan nyttja denna resurs.
Ett ökat intresse för råvaran hos olika aktörer i vildsvinskedjan och hos slutkonsument.	Förhöjd kunskapsnivå som ökar intresset för råvaran.
Stärkt samarbete mellan olika aktörer i vildsvinskedjan, bland annat genom projektens olika aktiviteter	En starkare vilja att samarbeta för att uppnå skalfördelar kan märkas hos projektens ägare.

Beskrivning av uppnådda resultat

Resultaten är uppdelade utifrån Jordbruksverkets aktiviteter och externa aktörers aktiviteter.

Beskrivning av resultat från Jordbruksverkets aktiviteter

Jordbruksverkets aktiviteter har bestått i att administrera projektansökningars del- och slutrapporter samt deltagande vid regelbundna avstämnings- och dialogmöten med övriga myndigheter och Regeringskansliet. Aktiviteterna har resulterat i stärkt samarbete mellan myndigheterna men även ökad förståelse och kunskap om vildsvinskedjan samt myndigheternas olika roller och möjligheter.

Beskrivning av resultat från externa aktörers aktiviteter

Merparten av de projekt som har haft aktiviteter under 2023 har påverkats av minskat utbud av vildsvinsråvara. Det har inneburit att vissa projekt haft svårt att uppnå de mål som angivits vid ansökan och några projekt har reviderat sina ursprungliga målbilder. En lång rad positiva resultat har dock kunnat uppnås, som redovisas kortfattat nedan. Mer detaljerad information finns i respektive projekts slutredovisningar.

Vildsvinskött – klimat och kommunikation, Hushållningssällskapet Halland

Projektet har producerat en rapport och ett faktablad om klimatavtryck av vildsvinskött. Resultatet har kommunicerats till olika nätverk i flera kanaler och seminarier samt finns redovisad på Hushållningssällskapetets hemsida: <https://hushallningssallskapet.se/vara-projekt-och-uppdrag/klimatavtryck-av-vildsvinskott/>

Vildsvinskött – en klimatsmart råvara, Länsstyrelsen Kalmar län

Projektet har bidragit till förändrade värderingar och attityder samt ökad efterfrågan inom offentlig sektor, restaurang och konsument. Utveckling av nya produkter och rätter med vildsvinskött har skett. Även ökad försäljning av vildsvinskött kan konstateras.

Lär dig hantera vildsvin på rätt sätt, Viltvet AB

Projektet har tagit fram utbildningsmaterial i form av sju PP-presentationer och en film som kan tillämpas vid utbildning riktad främst till jägarkåren.

Eklandskapsgrisen – Sveriges egen Eberico, Ek(o)nätverket för en levande landsbygd runt Rengenc

Projektet har genom sin aktivitet med mat-lab, producerat och testat smaksättning av sex olika färskkorvar av vildsvinskött samt genomfört en lång rad tester och experiment för framtagande av nya produkter. Fem nya vildsvinsprodukter finns på livsmedelsmarknaden. Ett flertal restauranger har regelbundet serverat dessa produkter. Det har resulterat i höjd prisutveckling av ersättning till jägaren.

En forskningsrapport och två analyser är skrivna och publicerade. Två vildsvinsfestivaler är genomförda med cirka 800 deltagare per tillfälle vilket skapat ökat intresse för vildsvinskött.

Mer vildsvinskött i den offentliga måltiden, Refarm Linné

Ett resultat av projektets är att de offentliga måltidernas Sverige generellt sett har fått en mer positiv syn på vildsvinskött och att man ser det som en naturlig del i en varierad kost vid upphandling, matsedelsplanering och servering. Man ser även att det är ett inslag som uppskattas av gästerna.

Affärsmodell vildsvinskött – med vilthanteringsanläggningen i fokus, Länsstyrelsen Västra Götaland

Projektets arbete har resulterat i att minst en vilthanteringsanläggning som tidigare inte tagit emot vildsvin har ett etablerat samarbete med jägare i närområdet. Minst två nya vilthanteringsanläggningar har startats i Västra Götaland som tar emot vildsvin. Ytterligare en vilthanteringsanläggning har ökat antalet vildsvin i produktionen och därmed avsättningen. Produktionen av vildsvinskött i Västra Götaland har ökat då fler anläggningar tar emot vildsvin.

Glada Vildsvinet – marknadsföringskampanj med food-truck, Svenska Jägareförbundet

Projektet har genom att marknadsföra och dela ut totalt 16 290 portioner hamburgare och korvar av vildsvinskött, ökat intresset och kunskapen om vildsvinskött. Kampanjen har även skapat dialog om vildsvinskött som ett hållbart och klimatsmart livsmedel.

Vildt och välsmakande – vildsvinets väg till var mans tallrik, HS Hushållningssällskapens Service AB

Resultaten i projektet är många, då projektet varit omfattande och riktat sig till flera målgrupper. Sammanfattningsvis kan sägas att projektet har resulterat i en ökad långsiktig förbrukning av vildsvinskött i sex olika noder genom etablerade kontakter, nätverk och lösta problem längs hela vildsvinskedjan fram till tallriken.

MAT-tanken främjar vildsvinskött i de offentliga köken, MAT-tanken

Projektets informationsspridning genom vildsvinsnätverket, där representanter från 64 kommuner och 3 regioner samt 40-talet organisationer är representerade, har bidragit till spridning av information och kunskap om vildsvinskött. MAT-tankens webbsidor med kunskapsartiklar, recept och inspiration har varit välbesökta.

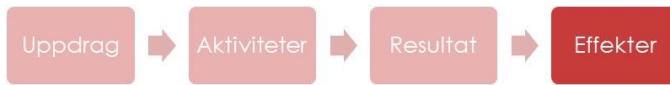
Resurssvin, Länsstyrelsen Stockholm

Projektets slutrapport beskriver det system med dess aktörer som den värdekedja som behövs för att leverera vildsvinskött till offentlig sektor ingår i. Här tydliggörs aktörers roll, problem och möjligheter att uppfylla sin del i värdekedjan. Rapporten tydliggör behov av framtida projekt och aktiviteter för att stärka värdekedjan och därmed leveransförmågan av vildsvin till offentliga kök.

Följande två projekt pågår fortfarande och ska slutredovisas år 2025.

- Attityder och samarbeten i viltvärdekedjan 2022-2025, Lewander & Co
- Inventering vildsvinskött, Det lilla extra i Enköping AB

8.4 (Tidiga) effekter

De 19 projekt som har varit verksamma har tillsammans bidragit till att skapa en positiv attityd samt öka efterfrågan på vildsvinskött, främst inom offentlig sektor. Attityd och efterfrågan är viktigt för att hålla vildsvinspopulationen på en nivå i balans, vilket gynnar hela vildsvinskedjan. Den ökade kunskapen som sprids genom projekten samt ökade samarbeten har positiv effekt på såväl lång som kort sikt. Samtal och dialoger kring de möjligheter och utmaningar som finns i vildsvinskedjan skapar värdefulla effekter för förbättringar och utveckling framåt.

På grund av AFS-utbrottet i september 2023 fanns en tendens till vikande efterfrågan på vildsvinskött, men efterfrågan återhämtades snabbt. Detta tydliggjordes vid presentation av attitydundersökningar under Vildsvinskonferensen den 6 december 2023.

8.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget för Vildsvinspaketet bidrar till uppfyllelsen av strategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig. Vidare syftar uppdraget till insatser främst inom det strategiska området Konsument och marknad, vilket har som mål att konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val.

Satsningar på marknadsföring, informationsspridning samt stärkt kommunikation och samarbete mellan berörda parter ska genomföras, liksom kunskapshöjande åtgärder med fokus på förädling, exempelvis mathantverk. Insatserna kan rikta sig mot hela den potentiella marknaden och inkludera måltidsupplevelser i hemmet, på restaurang och i den offentliga sektorn.

De projektresultat som del- och slutredovisats under 2023 visar på ett ökat intresse för vildsvinskött sedan Vildsvinspaketet lanserades. Genom projektens insatser har information spridits och samarbeten av olika slag har skapats i helavildsvinskedjan. Detta beskrivs delvis i kapitel 1.3 ovan.

För att skapa en mer långsiktig varaktighet och uppföljning av tidigare attitydundersökningar, kommer ett av de projekt som beviljats pengar från 2022 års utlysning göra en uppföljande attitydmätning av konsumenter våren 2025. Det ger oss möjlighet att bedöma vilka insatser som kan behövas i framtiden.

8.6 Slutsatser

Tillgång och efterfrågan på vildsvinskött förändras över tid, där en anpassning till en nivå i balans på vildsvinsstammen bör eftersträvas. Genom samarbete myndigheter emellan, underlättas arbetet. Såväl ökad efterfrågan på vildsvinskött liksom ökad förståelse och samarbete mellan myndigheterna, som är ett resultat av Vildsvinspaketet, är viktigt att upprätthålla. Därför ser Jordbruksverket mycket positivt på det kommunikationsuppdrag som Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket, Länsstyrelsen Kronoberg och Statens veterinärmedicinska anstalt arbetar med fram till 2025. Där skapas möjlighet att kommunicera kring projekten, anordna konferenser, erfarenhetsträffar och liknande. Viktigt är också att upprätthålla och anpassa de insatser som det finns behov av, för att nå slutmålet.

8.7 Fortsatt arbete

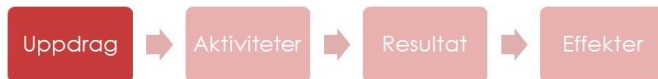
Jordbruksverkets uppdrag löper till och med år 2025, då åtgärden ”Utvärdering av åtgärdernas effekt” ska genomföras. Detta avser en utvärdering av samtliga åtgärder som varit en del av Vildsvinspaketet. Målgruppen för denna utvärdering är primärt berörda myndigheter och Regeringskansliet.

Jordbruksverkets aktiviteter för övrigt under 2024 avser administrativ hantering av två kvarstående projekt samt löpande samordning och deltagande vid projektledar-, chefs- och dialogmöte med Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Parallellt med detta sker vissa kommunikationsinsatser inom Livsmedelsverkets kommunikationsuppdrag. Dessa aktiviteter kommer att fokusera på att upprätthålla den efterfrågan på vildsvinskött som har byggts upp genom arbetet i Vildsvinspaketet. Målgruppen för dessa aktiviteter är primärt slutkonsumenter men även övriga involverade aktörer i vildsvinskedjan.

Det behövs fler insatser för att bygga upp såväl kompetens som samarbeten i tidiga led i vildsvinskedjan, för att tillgodose marknaden med efterfrågade volymer av vildsvinskött. Dessa insatser bör då riktas specifikt till de områden där vildsvinsstammen är för stor och i obalans.

9 Vildsvinspaketet – Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris

9.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Jordbruksverket har uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin 2020–2025 (se regeringsbeslut N2020/01012/DL).

En del av uppdraget handlar om att ge medel till Gård & Djurhälsan (G&D) för utveckling av kontrollprogrammet Smittsäkrad Besättning Gris (SSB Gris). Mer specifikt handlar denna del av uppdraget om biosäkerhet för att minska risken för direkta och indirekta kontakter mellan tamgrisar och vildsvin. Målsättningen är att utarbeta en ny status i programmet som är specifikt inriktad på biosäkerhetsåtgärder som skydd mot vildsvinskontakter. Statusen är tänkt att fungera som en garant för god biosäkerhet på gård och därmed skapa förutsättningar för utfärdande av undantagstillstånd vid in- och uttransport av levande djur från tamgrisbesättningar som finns i ett spärrat område i händelse av att Sverige drabbas av afrikansk svinpest (ASF) hos vildsvin.

Kraven i statusen baseras på dels Jordbruksverkets krav om afrikansk svinpest (ASF) konstateras i Sverige och dels på de biosäkerhetskrav som listas i kommissionens genomförandeförordning (EU) 2023/594³⁰ som reglerar bekämpning av ASF.

9.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Grisproducenter	<ul style="list-style-type: none"> Information om biosäkerhet på gård kopplat till den nya programstatusen Information vid digitala lunchseminarium arrangerade av LRF Kött med anledning av utbrottet av ASF i Fagersta. Uppdatering av hemsidan smittsäkra.se Vidareutveckling av webbsystemet för Smittsäkrad Besättning Gris och lansering av ASF-status som möjliggör att grisproducenter kan ansluta sin besättning.

³⁰ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2023/594 av den 16 mars 2023 om särskilda åtgärder för bekämpning av afrikansk svinpest och om upphävande av genomförandeförordning (EU) 2021/605.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig information om hur man ansluter sin besättning till programmet i samband med lanseringen av SSB Gris ASF-status. • Medverkan vid en informationsturné arrangerad av Sveriges Grisföretagare med information om kraven i den nya statusen. • Föreläsning vid Grisföretagaredagen 2023 med fokus på praktiska lösningar på gård.
Veterinärer som arbetar i Smittsäkrad Besättning Gris	<ul style="list-style-type: none"> • Information om SSB Gris ASF-status i samband med obligatorisk kalibrering för veterinärer som arbetar i programmet. • Vidareutveckling av webbsystemet för Smittsäkrad Besättning Gris och produktionssättning av ASF-status • Framtagning av nya hjälpdokument i form av checklistor och uppdatering av veterinär vägledning för att stötta veterinärerna i bedömningen på gård. • Skriftlig information om hur man ansluter en besättning till programmet i samband med lanseringen av SSB gris ASF-status. • Medverkan vid en informationsturné arrangerade av Sveriges Grisföretagare med information om kraven i den nya ASF-statusen. • Föreläsning på Grisföretagaredagen 2023 med fokus på praktiska lösningar på gård. • Kunskapsinhämtning och nätverkande genom deltagande i internationella konferenser.
Hälsokontrollorganisationer och myndigheter	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgruppsmöten. • Kunskapsinhämtning och nätverkande genom deltagande i internationella konferenser. • Information om programmet vid möte med den Centrala Djurhälsönämnden.
Slakteribranschen	Informationsmöten för inköpsansvariga vid de större svenska grisslakterierna. arrangerat av Svenska Köttföretagen.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

I avsnittet beskrivs de genomförda aktiviteterna i den sammanfattande tabellen.

Utvecklingsarbete och anpassning av webbsystemet

Arbetet med att **utveckla en ny status i programmet** har genomförts tillsammans med programmets styrgrupp där Sveriges Grisföretagare, Gård & Djurhälsan, Lundens Djurhälsovård och Distriktsveterinärerna ingår. Till arbetsgruppen har även knutits representant för Jordbruksverket och SVA. Möten har hållits digitalt åtta gånger under 2023.

Under början av året reviderades det första utkastet till en ny status då det kom en uppdatering av kommissionens genomförandeförordning (EU) 2023/594³¹. Därefter fortsatte revidering av programmets plan och riktlinjer med tillhörande bilagor, checklistorna och uppdatering av programmets vägledning till veterinärer. När utbrottet av afrikansk svinpest konstaterades i Fagersta i september kunde de slutgiltiga kraven i programmet fastslås baserat på Jordbruksverkets krav i restriktionsbeslutet och en formell ändringsansökan av plan och riktlinjer upprättas. De nya plan och riktlinjerna för programmet beslutade i oktober.

Utvecklingen av webbsystemet har fokuserats på byggnationen av den nya programstatusen i webbsystemet. De mallar som tagits fram kopplade till de nya frågebatterierna för respektive status uppdaterades först. Därefter byggdes de två olika frågebatterierna in i systemet. Programmet bygger på en poängbedömning i varje enskilt avsnitt varför dessa delar är viktiga att få på plats för att kunna stötta veterinären i sin bedömning på gården. När den slutgiltiga versionen av frågorna färdigställdes i september uppdaterades poängbedömningsgränserna för att möjliggöra för ytterligare en status i systemet. Därefter har omfattande tester av webbsystemet genomförts för att säkra att det fungerar korrekt. Det uppdaterade webbsystemet produktionsattes den 27 november, därefter är det möjligt för besättningar att börja ansluta sig till statusen. En besättning kan antingen anslutas till nivå GRUND eller SPETS eller välja att i samband med anslutning göra en egeninventering av smittskyddet som även omfattar ASF-status och har då möjlighet att ansluta sig till GRUND/SPETS och ASF-status samtidigt.

Inför uppstart av den nya statusen skickades skriftlig information ut till alla anslutna besättningar och veterinärer aktiva i programmet om hur man ansluter en besättning till ASF-status.

Kunskapsinhämtning ASF: Veterinär ansvarig för programmets dagliga drift deltog vid European Symposium of Porcine Health management (ESPHM) i Thessaloniki. Under kongressen hölls föreläsningar rörande smittskyddsrutiner samt hantering av afrikansk svinpest.

Informationsspridning

Under första halvåret av 2023 publicerades en artikelserie i fyra delar om biosäkerhet på gård i tidningen Grisföretagaren. Artiklarna finns tillgängliga för alla via hemsidan smittsäkra.se. Utöver detta har veterinär, ansvarig för programmets dagliga drift, även intervjuats i lantbrukstidningar kring utvecklingen av programstatusen.

³¹ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2023/594 av den 16 mars 2023 om särskilda åtgärder för bekämpning av afrikansk svinpest och om upphävande av genomförandeförordning (EU) 2021/605.

I början av året deltog veterinär ansvarig för programmets dagliga drift vid möte med den Centrala Djurhälsonämnden och redovisade utvärderingen av programmet som skedde under 2022 och berättade också om arbetet med framtagande av en ny ASF-status.

Veterinär ansvarig för programmets dagliga drift tillsammans med representant från Gård & Djurhälsan deltog även vid två informationsmöten för inköpsansvariga vid de större svenska grisslakterierna. Vid mötet informerades om den kommande statusen i programmet och vilken påverkan ett utbrott av afrikansk svinpest skulle få på intransport av grisar till slakt men även förmedling av smågrisar. Mötet arrangerades av Svenska Köttföretagen och representanter för alla slakterier ansluta till organisationen deltog.

Under hösten 2023 intensifierades informationsarbetet på grund av utbrottet av afrikansk svinpest i Fagersta. Intresset för att skydda sig mot ASF ökade och veterinär ansvarig för programmets dagliga drift deltog vid digitala möten arrangerade av LRF Kött vid fem tillfällen med start den 8 september. Vid mötena deltog grisproducenter, veterinärer, rådgivare, branschfolk och även journalister. Mötet den 8 september fokuserade på allmänna smittskyddsråd för att minska riskerna för vildsvinskontakter. Vid möte den 6 oktober presenterades minimikraven för staketets utformning. Efter att Jordbruksverket beslutat programmets nya plan och riktlinjer, informerades om kraven i programmets nya status. Mötena spelades in och finns tillgängliga för alla på: <https://www.lrf.se/om-lrf/organisation/branschavdelningar/lrf-kott/aktuelltfrån-lrf-kott/lunchmoten/>.

En informationsturné arrangerade av Sveriges Grisföretagare där Jordbruksverket, slakterierna och representanter för de tre djurhälsoorganisationerna deltog. Veterinär ansvarig för SSB Gris dagliga drift deltog tillsammans med representant från Gård & Djurhälsan och informerade om kraven i den nya statusen. Möten genomfördes på sex olika platser; Höör, Falkenberg, Skara, Linköping, Karlskoga och Västerås. Det var också möjligt att delta digitalt vid samtliga möten

Inför uppstart av SSB Gris ASF-status genomfördes en digital kalibreringsutbildning för veterinärer som arbetar inom programmet. Temat för årets kalibrering var genomgång av programmets ASF-status och programmets styrgrupp beslutade att kalibreringen skulle vara obligatorisk för de veterinärer som önskar kunna ansluta besättningar till statusen. Sveriges Grisföretagare, Gård & Djurhälsan, Lundens Djurhälsovård och Distriktsveterinärerna deltog såväl i det förberedande arbetet som vid genomförandet.

I samband med Grisföretagardagen 2023 hölls en föreläsning tillsammans med en grisproducent vars gård är belägen nära det smittade området i Fagersta. Föreläsningen fokuserade på praktiska lösningar på gård och var mycket uppskattad av deltagarna. Under Grisföretagardagen deltog både grisproducenter, branschfolk, veterinärer och produktionsrådgivare.

Smittsäkra.se är en webbsida med generell smittskyddsinformation som vänder sig till djurhållare och annat yrkesfolk inom lantbruk. En viktig del i arbetet med programmet är att fortlöpande uppdatera de delar på hemsidan som rör Smittsäkrad besättning gris. Efterhand som arbetet med ASF-status fortlöpt under året har sidan uppdaterats med ny information.

Information har också spridits vid lokalt arrangerade träffar för grisproducenter och veterinärer i olika delar av landet.

Utöver detta har veterinär ansvarig för SSB Gris dagliga drift även intervjuats i lantbrukspress (Land Lantbruk, ATL och Lantbruksnytt) kring utvecklingen av programstatusen och dess innehåll.

Utbrott av ASF

Utbrottet av ASF i Fagersta ledde till att Projektet påskyndades i flera delar. Som vi nämnt ovan fick vi de sista direktiven kring Jordbruksverkets krav på stängsel, ändringsansökan godkändes och det uppdaterade webbsystemet publicerades. Dessa åtgärder kommer att minska konsekvenserna och stärka förutsättningarna att upprätthålla inhemsk livsmedelsproduktion vid utbrott av afrikansk svinpest.

Utbrottet ledde även till större intresse för frågor som rör bekämpning och förebyggande åtgärder. På grund av utbrottet anordnade LRF Kött informationsträffar där vi kunde sprida kunskap om biosäkerhet och programmet.

9.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Informationsspridning till grisproducenter	Ökad kunskap om afrikansk svinpest och smittskydd på gård.
Informations- och kunskapsöverföring till veterinärer	Ökad kunskap hos veterinärerna om programmets regelverk och kan ge riktad rådgivning på gård som möjliggör att grisbesättningar kan uppfylla kraven och ansluta sig till statusen.
Nyttjande av etablerat nätverk	Förenklad kommunikation och informationsspridning.

Beskrivning av uppnådda resultat

Förekomsten av djursjukdomar som afrikansk svinpest slår hårt mot livsmedelsproduktion och lönsamhet, speciellt när smittan tagit sig in i djurbesättningar. Därför är arbetet inom SSB Gris viktigt för att minska sårbarheter

och risker och stärka lönsamheten inom grisproduktionen genom friskare djur- På så sätt bidrar även projektet till att stärka den svenska livsmedelsproduktionen.

Ett välfungerande samarbete mellan bransch och myndighet var välbehövligt när ASF konstaterade i Sverige. På grund av utbrottet av ASF uppstod ett stort intresse för arbetet inom programmet och programmet fick även klart vissa delar snabbare på grund av utbrottet. Tack vara väletablerat samarbete i arbetsgruppen och med andra aktörer så som LRF Kött kunde vi snabbt nå ut med information. Det fanns också en framtagen stomme för hur statusen skulle utformas och processen med ändringsansökan av plan och riktlinjer kunde påskyndas.

Vi kan också konstatera att vi nått ut brett med information både om smittskydd mot vildsvinskontakter generellt men också om själva statusen i programmet i flera olika kanaler. Utbrottet av ASF i Fagersta lett till att projektet fått bra spridning och projektet har kunnat nyttja kommunikationskanaler som exempelvis LRF kötts möten med anledning av utbrottet. LRF kötts möten, som även har kunnat ses i efterhand, har haft totalt 1 280 visningar (inklusive de som deltog live under mötet). Vad gäller Svenska Grisföretagarnas informationsträffar deltog totalt 280 personer, fysiskt eller digitalt.

Ett välfungerande samarbete med IT-avdelningen på Växa Sverige ledde också till att utvecklingen av webbsystemet flöt på smidigt och att den nya statusen kunde produktionssättas.

Framtagandet av en uppdaterad Veterinär vägledning med tillhörande hjälpdokument i form av checklistor är inte bara användbara för programmets veterinärer utan är också användbara i utbildning av nya veterinärer som ska arbeta i programmet. Materialet kan även användas som stöd vid rådgivning vid nybyggnation av stallar. Inför uppstart av SSB Gris ASF-status genomfördes en digital kalibreringsutbildning för veterinärer. Kalibreringsutbildningen är till för att fortbilda de aktiva veterinärerna och säkerställa att de jobbar på samma sätt så att kraven bedöms likvärdigt oavsett vilken veterinär som gör besöket. På kalibreringsutbildningen deltog 36 utav 37 aktiva veterinärer.

Efter lanseringen av SSB Gris ASF-status hann två besättningar ansluta sig innan årsskiftet.

9.4 (Tidiga) effekter

På grund av utbrottet av ASF uppstod ett stort intresse för arbetet inom programmet. Detta lett till att vi nått ut även till andra målgrupper via artiklar i lantbrukspress som riktar till lantbruket i stort, inte endast grisproducenter. En annan synergieffekt av utbrottet av ASF var att programmet påskyndades och

kunde beslutas och det uppdaterade webbsystemet publicerades. Utbrottet av ASF har även lett till en ökad medvetenhet om biosäkerhet på gårdsnivå och vilka åtgärder man kan komma att behöva vidta på gårdsnivå vid ett utbrott.

9.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Förekomsten av djursjukdomar som afrikansk svinpest slår hårt mot livsmedelsproduktion och lönsamhet, speciellt när smittan tagit sig in i djurbesättningar. Därför är det förebyggande arbetet inom SSB Gris oerhört viktigt för den framtida matproduktionen och lönsamheten. Se påverkan på livsmedelsstrategins mål i tabellen nedan.

Regler och villkor

Genom att nyttja och bygga ut ett väletablerat kontrollprogram istället för att sjösätta ytterligare ett program förenklar och effektiviserar vi för både grisproducenter, veterinärer och myndigheter. Ett förebyggande smittskyddsarbete bidrar till friskare djur och därmed en mer lönsam djurhållning. Den förhöjda biosäkerhet som programmets regelverk medför har inte endast verkan mot ASF, utan även mot andra smittor så som *salmonella*.

Konsument och marknad

Regeringsuppdragets syfte är att konsumenter ska ha ett högt förtroende för vildsvinskött och kunna göra medvetna och hållbara val.

Genom att höja biosäkerheten i de svenska grisbesättningarna och öka medvetenheten kring smittsamma sjukdomar hos svenska grisproducenter minskar vi också risken för att en smitta hos vildsvin ska drabba tamgrisproduktionen. Omvänt så leder en ökad biosäkerhet även till att vi minskar risken för att en smitta i en tamgrisbesättning sprids till den vilda faunan. Arbetet kommer, i händelse av att afrikansk svinpest konstateras i ett område med stor tamgrishållning i Sverige, kunna bidra till att säkra fortsatt inhemsk livsmedelsproduktion.

Kunskap och innovation

Enskilda djurhållarna ska kunna förbereda sig och bli tryggare så deras företagsrisk minskar, vilket också leder till en stabilare livsmedelsproduktion på det nationella planet

9.6 Slutsatser

Projektet påskyndades på grund av utbrottet av afrikansk svinpest, ändringsansökan godkändes och det uppdaterade webbsystemet publicerades. Dessa kommer båda att minska konsekvenserna och stärka förutsättningarna att upprätthålla inhemsk livsmedelsproduktion vid utbrott av afrikansk svinpest.

Arbetet följer tidsplanen och det finns nu en ny status i SSB Gris som man som grisproducent kan ansluta sin besättning till. Utformningen av våra svenska grisgårdar bjuder på utmaningar. Höstens informationsträffar har gjort det tydligt både för grisproducenter, fältverksamma veterinärer och myndighet att det i många fall kommer att krävas större investeringar för att nå upp till kraven i programmet. Exempelvis medför anslutning till programmet investering i staket runt gården och anläggning av nya körvägar, men i många fall medför det också inköp av ytterligare en lastmaskin alternativt upprättande av spolplatta till denna. Detta avspeglar sig också i att endast två besättningar hann ansluta sig till statusen innan årsskiftet. I flertalet besättningar pågår arbete med att förbättra biosäkerheten, men en hel del arbete kvarstår innan de är redo för anslutning. Här ser vi ett stort behov av att se över möjligheterna för finansiellt stöd, till exempel investeringsstöd, för att genomföra dessa åtgärder.

9.7 Fortsatt arbete

Projektet har finansiering från Livsmedelsstrategin fram till 2025 och det finns flera identifierade utvecklingsbehov. Därefter går projektet in i det ordinarie arbetet med SSB-gris. I ett program som arbetar med biosäkerhet på gårdsnivå finns alltid behov av vidareutveckling, kunskapsspridning med mera så länge som programmet är aktivt och arbetar med våra grisproducenter. Exempel på fortsatt arbete framgår nedan.

- Utvecklingsarbetet avseende ASF-status fortgår genom fortsatta arbetsgruppsmöten. Arbetsgruppen svarar på frågor som inkommer från fältverksamma veterinärer och grisproducenter kring tolkning och programmets regelverk. Uppbyggnation av en frågor och svar-sida till programverksamma veterinärer och anslutna besättningar kommer att påbörjas under 2024.
- Det kvarstår arbete med anpassning av webbsystemet.
- Kunskapsinhämtning gällande ASF kommer att ske genom deltagande på internationella konferenser och i samarbete med SVA.
- Fortsatt informationsspridning är av stor vikt. Detta kommer ske genom deltagande vid konferenser och träffar för grisproducenter och veterinärer.

10 Växtskyddsrådet

10.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Uppdraget avser Växtskyddsrådet (Regeringsbeslut N2019/03241/JL och N2017/02364/SUN):

För att uppnå mål inom det strategiska området Regler och villkor ska följande åtgärder vidtas.

- Växtskyddsrådets arbete ska stödja prövningen av produktgodkännande enligt Växtskyddsmedelsförordning (EG) nr 1107/2009 och bidra till en effektiv godkännandeprocess.
- Växtskyddsrådets arbete ska underlätta arbetet att uppnå kraven i hållbarhetsdirektiv 2009/128/EG.
- Växtskyddsrådet ska bistå med att utreda effektiva och hållbara förebyggande åtgärder och bekämpningsåtgärder för växtskadegörare samt att förbättra tillgången till växtskyddsmedel.

I regeringsbeslutet anges särskilt att Växtskyddsrådet ska bistå med att:

- Tillsammans med företag och bransch utveckla omvärldsbevakningen kring exempelvis förändringar i lagstiftning, rättspraxis, EU-processer, vägledning, beslut om verksamt ämne samt analysera konsekvenser sådana förändringar får för myndigheter och företag.
- Utveckla dialog med företag och bransch i syfte att öka kunskapen om marknaden i relation till vilka behov som odlare har av att kunna hantera skadegörare eller ogräs med någon växtskyddsmedel, på både kort och lång sikt samt vilka behov företagen har i fråga om information och stöd från myndigheter.
- Öka kunskapen hos såväl myndigheter som företag och andra intressenter samt utveckla strategier för att fasa ut kemiska växtskyddsmedel med oacceptabla effekter på hälsa och miljö och introducera växtskyddsmedel med låg risk eller alternativa metoder och tekniker.
- Föra en dialog med berörda intressenter och öka kunskapen om samhällsekonomiska effekter och övergripande miljöeffekter som växtskyddsmedelslagstiftningen medför.
- Öka kunskapen hos myndigheter om odlingsförhållanden och diskutera med myndigheter, företag och intressenter om hur ändamålsenliga

riskhanteringsåtgärder kan utformas. I detta ingår bland annat att diskutera effektiva doser.

- Öka kunskapen hos myndigheter, företag och intressenter om jordbruksdrift med syfte att förbättra prövningsprocessen utifrån praktiska odlingsperspektiv såsom årscykler och växtföljd.

10.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Odlare och produktägande företag (växtskyddsmedel)	Fortsatt strategiskt arbete att kartlägga behov av och tillgången till effektiva växtskyddsmetoder i den svenska växtodlingen.
Beslutsfattare	Utforskat möjliga indikatorer för att beskriva hållbarhet i växtskyddet utifrån skadegörarförekomst kopplat till skördebortfall.
Beslutsfattare och odlare	En analys har genomförts för att beskriva i vilken utsträckning precisionsbekämpning eller annan teknik skulle kunna ersätta eller minska dagens användning av växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen, och hur stora kostnader ett tekniksifte skulle innebära.
Beslutsfattare	Ett uppdrag som beskriver möjliga tillämpningar av nya genomiska tekniker inom integrerat växtskydd. Beräkningar på hur tekniken skulle kunna bidra till att minska beroendet av växtskyddsmedel har gjorts med exempelgrödorna potatis och stråsäd.
Odlare	Kampanjen med sikte på sänkta halter av diflufenikan i skånska ytvatten har fortsatt. Ett nytt informationsblad ³² har publicerats och information om kampanjen har spridits genom Jordbruksverkets ogräsbrev.
Rådets organisationer	Mötena och andra aktiviteter presenteras på Växtskyddsrådets webbplats

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Redovisningen av aktiviteter följer uppställningen i Växtskyddsrådets uppdrag (se punktlista i avsnitt 2.1).

Växtskyddsrådets arbete ska stödja prövningen av produktgodkännande enligt Växtskyddsmedelsförordning (EG) nr 1107/2009 och bidra till en effektiv godkännandeprocess.

³² <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr448.html>

- Kemikalieinspektionens rådgivande grupp för användningsvillkor har fortsatt sitt arbete att vara rådgivande och bidra till att hitta alternativa lösningar för befintliga och nya villkor med syfte att minska riskerna med växtskyddsmedel.
- Växtskyddsrådets sekretariat leder arbetet att skapa en databas med standardiserad terminologi. Livsmedelsverket, Svenskt Växtskydd, LRF, Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen deltar. Under 2023 har en digital testversion av databasen färdigställts. Databasen ska ut på remiss under 2024.

Växtskyddsrådets arbete ska underlätta arbetet att uppnå kraven i hållbarhetsdirektiv 2009/128/EG

- SLU och konsulten Håkan Rosenqvist har under 2023 slutfört ett uppdrag från Växtskyddsrådet om att utforska möjliga indikatorer för hållbart växtskydd utifrån skadegörarförekomst kopplat till skördebortfall.
- SLU har fått i uppdrag att sammanställa befintlig vetenskap om sociala faktorer i och omkring arbete med växtskyddsmedel, samt föreslå möjliga indikatorer för att mäta den sociala hållbarheten i våra svenska odlingssystem. Leverans våren 2024.
- Ett konsultuppdrag har lämnats till Christer Johansson som genomfört en systematisk genomgång av ett stort urval funktionstestprotokoll för att undersöka landets sprutbestånd, den teknologiska nivån samt analysera eventuell utvecklingspotential vad gäller uppgraderingar och möjligheter till förbättrad status med avseende på ökad precision och riskreduktion.
- Många nyheter inom området precisionsbekämpning presenteras på de stora jordbrukstekniska mässorna runt om i världen, bland annat på Agritechnica i Hannover i Tyskland 12–18 november 2023. Konsulterna Christer Johansson och Per Engardsson har fått i uppdrag att sammanställa ett skriftligt referat från mässan, som levereras 2024.
- Pollinerande insekter i ett landskap där växtskyddsmedel används är fokus för ett arbete där flera olika deluppdrag getts till Lunds universitet, Statistiska Centralbyrån, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket och Jordbruksverket. Syftet med arbetet är att ta fram en kunskapssammanställning inkluderande bland annat att koppla samman användardata för växtskyddsmedel med aktivitetsnivån för pollinerande insekter över tid och genomföra en risk- och åtgärdsanalys. Arbetet kommer sammanställas under 2024 i rapporten ”Pollinerarnas förutsättningar i jordbrukslandskapet där växtskyddsmedel används - hinder, möjligheter, åtgärder”.

Växtskyddsrådet ska bistå med att utreda effektiva och hållbara förebyggande åtgärder och bekämpningsåtgärder för växtskadegörare samt att förbättra tillgången till växtskyddsmedel

Uppdragspunkten har hittills genomförts via övriga aktiviteter i Växtskyddsrådets handlingsplan, som till exempel inom Major use arbetet som beskrivs nedan.

Tillsammans med företag och bransch utveckla omvärldsbevakningen kring exempelvis förändringar i lagstiftning, rättspraxis, EU-processer, vägledning, beslut om verksamt ämne samt analysera konsekvenser sådana förändringar får för myndigheter och företag

- Växtskyddsrådets nyhetsbrev nr 7 och 8 publicerades med information om aktuella växtskyddsfrågor och information om Växtskyddsrådets arbete.
- Konsulten Hans Hagenvall har haft i uppdrag att genomföra en analys av flöden av växtskyddsmedel genom import, lagerhållning, användning, destruktion och export.

Utveckla dialog med företag och bransch i syfte att öka kunskapen om marknaden i relation till vilka behov som odlare har av att kunna hantera skadegörare eller ogräs med någon växtskyddsmedel, på både kort och lång sikt samt vilka behov företagen har i fråga om information och stöd från myndigheter.

- Det strategiska arbetet med att kartlägga behov och tillgången till effektiva växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen (Major use-arbetet) har fortsatt. Under 2023 har fokus varit svårigheterna att bekämpa vissa insekter i de arealmässigt större grödorna och prognoser om potentiella brister i skyddet av utsädesburna sjukdomar i spannmål framöver. Tillsammans med representanter för LRF, Lantmännen, Hushållningssällskapen, betodlingen, Svenska Utsädesföretagens Förening, Jordbruksverket och konsulten Håkan Rosenqvist har 10 möten genomförts parallellt med löpande kontakter om underlag till ansökningar.
- LRF har med stöd från flera sammanställt underlag till en dispensansökan för bekämpning av mot fritfluga i majs, havre, vårvete och vårrågvete 2023 samt, för samma användningar, en ansökan om utvidgat produktgodkännande för mindre användningsområde.
- Hushållningssällskapet i Kalmar-Kronoberg-Blekinge och Lantmännen fick i uppdrag att genomföra fältförsök i fodermajs gällande insektsbekämpning. Resultaten kommer att presenteras i Sverigeförsökens försöksbok för 2023.
- Major use-arbetet har diskuterats med Svenskt Växtskydds medlemsföretag i samband med Borgeby Fältdagar 2023.
- Århus Universitet har fått i uppdrag att ta fram ett beslutsstödsystem för att hantera ogräset renkavle i Sverige. En testversion finns nu tillgänglig. Verkyget ska valideras 2024.

Öka kunskapen hos såväl myndigheter som företag och andra intressenter samt utveckla strategier för att fasa ut kemiska växtskyddsmedel med oacceptabla effekter på hälsa och miljö och introducera växtskyddsmedel med låg risk eller alternativa metoder och tekniker.

- Resultatet av en tidigare utskickad enkät om användningen av makroorganismer i växthus bearbetades och materialet ska sammanställas i ett faktablad under 2024. Arbetet är en samverkan mellan Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Växtskyddsrådets sekretariat.

Föra en dialog med berörda intressenter och öka kunskapen om samhällsekonomiska effekter och övergripande miljöeffekter som växtskyddsmedelslagstiftningen medför

Kommissionen presenterade i juni 2022 sitt förslag till förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel. Förslaget omfattar kvantitativa mål om att inom EU minska användningen av växtskyddsmedel. Tre olika studier har finansierats om förutsättningar att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel:

- I vilken omfattning kan de nya genomiska teknikerna bidra till en minskad användning av växtskyddsmedel?
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har haft i uppdrag att beskriva hur ett förändrat regelverk kring nya genomiska tekniker (NGT) skulle kunna förändra beroendet av kemiska växtskyddsmedel.
- Odla utan kemiska växtskyddsmedel – med kompensation för skördeförkluster
Lovang lantbrukskonsult AB har i uppdrag att undersöka och beskriva om försäkrings- eller ersättningssystem för att odla utan kemiska växtskyddsmedel kan tillämpas i Sverige. Slutrapporten levereras 2024.
- I vilken omfattning kan precisionsbekämpning eller annan teknik i växtskyddsarbetet bidra till en minskad användning av växtskyddsmedel?
Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen och konsulten Christer Johansson har undersökt i vilken utsträckning precisionsbekämpning eller annan teknik kan minska användning av växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen, och hur stora kostnader ett tekniksifte kommer att innebära.

Öka kunskapen hos myndigheter om odlingsförhållanden och diskutera med myndigheter, företag och intressenter om hur ändamålsenliga riskhanteringsåtgärder kan utformas. I detta ingår bland annat att diskutera effektiva doser

- År 2018 inleddes en omfattande informationskampanj om att minska halter av växtskyddsmedlet diflufenikan³³ genom Säkert växtskydd. Under 2023 uppdaterades kampanjens informationsblad.
Växtskyddsrådet fortsätter att följa effekterna av diflufenikankampanjen. År 2023 publicerades resultat av provtagning och analys av ytvatten i miljöövervakningen för året 2022.
- Under 2017 och 2018 uppmärksammades att resthalter av ämnet prosulfokarb påträffats i svenskodlade äpplen i halter över resthaltgränsvärdet. År 2019

³³ Diflufenikan är ett medel som används mot ogräs i spannmålsodlingar.

skärptes användningsvillkor för produkter med ämnet och kampanjen Säkert Växtskydd engagerades för informationsspridning. Samma problem har förekommit i övriga EU. Under 2023 har prosulfokarbproblematiken, genom initiativ från Växtskyddsrådets sekretariat, diskuterats i EU:s Ständiga kommitté för växter, djur, livsmedel och foder (sektion för fytofarmaceutiska produkter – lagstiftning/resthalter), med syfte att finna en harmoniserad lösning.

Sekretariatet följer årligen upp resultat från Livsmedelsverkets provtagning.

- Växtskyddsrådets arbetsgrupp, med syftet att föreslå lämpliga åtgärder som bidrar till att läckage av växtskyddsmedel från växthus till omgivningen minimeras, fortsätter sitt arbete kontinuerligt.
- Hushållningssällskapet Halland har under 2023 kontaktat landets samtliga länsstyrelser och frågat om de avsatt medel till investeringsstöd för ny-, om- och tillbyggnation av växthus och odlingstunnlar gällande system för växtskyddsmedelshantering och kompostering.
- Hushållningssällskapet Halland har haft i uppdrag att sammanställa kostnadsposter för olika åtgärder vars syfte är att få läckage från växthus att upphöra. Sammanställningen syftar till att utgöra underlag för växthusföretagares stödansökningar för åtgärder. Arbetet ska presenteras i en rapport 2024.
- Hushållningssällskapet Halland har under 2023 haft i uppdrag att skapa underlag till illustrationer som tydligt beskriver växthusens konstruktioner, med bäring på risken för läckage av växtskyddsmedel. Arbetet presenteras under 2024.

Öka kunskapen hos myndigheter, företag och intressenter om jordbruksdrift med syfte att förbättra prövningsprocessen utifrån praktiska odlingsperspektiv såsom årscykler och växtföljd

- Varje år träffas Växtskyddsrådet i fält i syfte att ta del av olika verksamheters arbete med växtskyddsfrågor. Fältmötet 2023 genomfördes i Östergötland där vi besökte ett lantbruksföretag på Bjälbo Gård och Väderstad AB, en tillverkare av lantbruksmaskiner för jordbearbetning och sådd.

Kommunikation

- Sekretariatet lägger kontinuerligt upp material från Växtskyddsrådets möten och aktiviteter på [Växtskyddsrådets webbplats](#).

10.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Tillgänglighet av växtskyddsmedel för nya användningsområden	Odlare har kunnat bekämpa vissa insekter under odlingssäsongen 2023.
Rapporten "Hållbart växtskydd: möjliga indikatorer och ekonomiska aspekter av diversifiering" ³⁴	Ökad kunskap om hur hållbarheten i växtskyddet kan mätas och följas upp.
Rapporten "Precisionsbekämpning eller annan teknik i växtskyddsarbetet – Vilka förutsättningar finns att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel fram till 2030?" ³⁵	Ökad förståelse för förutsättningar att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel med hjälp av ny teknik och dess kostnader
Rapporten "Möjliga tillämpningar av nya genomiska tekniker inom integrerat växtskydd" ³⁶	Ökad förståelse för förutsättningar att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel med hjälp av ny teknik
Analyserna från miljöövervakningen visar att medelhalter av diflufenikan i skånska ytvatten har sjunkit till ungefär hälften av gränsvärdet.	Förstärkt hänsyn vid användning av diflufenikan
Besök i jordbruksföretag	Ökad kunskap kring praktisk jordbruksdrift hos rådets organisationer

Beskrivning av uppnådda resultat

Flertalet aktiviteter som beskrivits ovan förväntas ge resultat under 2024 eller kommande år. Nedan listas resultat av aktiviteter som uppnåtts 2023.

- Kemikalieinspektionens rådgivande grupp för användningsvillkor**
 Arbetet i gruppen bidrar till en bättre och effektivare dialog kring oklarheter i formulering av villkor i beslut om godkännande av växtskyddsmedel. Arbetet är förtroendeskapande på ett bredare plan och öppnar myndigheten för intryck från intressenter som berörs av beslut om godkännande av växtskyddsmedel.
- Begreppsarbete för en standardiserad terminologi inom växtskydd**
 Arbetet med att skapa standardiserad terminologi för grödor och användningar inom produktansökningar leder till ökad tydlighet, bättre överblick över tillgängliga växtskyddsmetoder och även minskad risk att i

³⁴ <https://res.slu.se/id/publ/122459> .

³⁵ <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr660.html> .

³⁶ <https://res.slu.se/id/publ/122346> .

ansökningsförfarandet missa grödor som skulle kunna omfattas av ett produktgodkännande. Arbetet ger en gemensam ambition för myndigheter och bransch kring begreppsanvändning inom växtskydd, vilket leder till ökat förtroende.

- **Nya indikatorer för att mäta hållbarhet i svenska odlingssystem**

Arbetet med att ta fram möjliga indikatorer för hållbart växtskydd utifrån skadegörarförekomst kopplat till skördebortfall har resulterat i framåtriktade diskussioner om hur hållbarheten i svenska odlingssystem kan mätas utifrån ett växtskyddsperspektiv. SLU har redovisat sin utredning i rapporten ”Hållbart växtskydd: möjliga indikatorer och ekonomiska aspekter av diversifiering” som publicerats på SLU:s webb.

I rapporten presenteras en modell för att ta fram indikatorer för skadegörarnivåer i grödor. I förlängningen kan indikatorerna också kopplas till studier för orsakssamband. Diversifiering kan minska lantbruksföretagets ekonomiska risk och öka lantbruksföretagets lönsamhet om diversifiering sker med tillräckligt lönsamma grödor.

- **Moderniseringspotential för ökad precision i svensk sprututrustning**

En systematisk genomgång av ett stort urval funktionstestprotokoll är sammanställd i en PM med titeln ”Statistik ur funktionstestprotokoll 2021–2022”.

I rapporten lyfts ett antal generella åtgärder som bedöms kunna bidra till ökad precision i bekämpningsarbetet fram. Bland annat att byta gamla sprutor mot nya, byta gamla sprutmunstycken till injektormunstycken, investera i GPS-styrd sektionsstyrning och möjlighet till variabel dos.

- **Flödesanalys för växtskyddsmedel**

Konsulten Hans Hagenvall har sammanställt en flödesanalys för växtskyddsmedel i en promemoria med titeln ”Statistik växtskyddsmedel – vart tar mängderna vägen?”.

Rapporten analyserar orsaker till skillnader mellan statistik för försålda respektive använda mängder av växtskyddsmedel. Leverantörernas rapportering av försäljningen bedöms vara den mest rättvisande statistiken, medan inrapporterade använda mängder bedöms kunna vara behäftade med vissa felkällor.

- **Det strategiska arbetet med att kartlägga behov och förbättra tillgång till effektiva växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen, Major use-arbetet**

Arbetet har lett till att LRF med stöd från flera organisationer ansökt om dispens från kravet på produktgodkännande för insektsmedlet Nexide CS för användning mot fritfluga i årets odlingar av havre, vårvete, vårrågvete samt majs. Dispensen beviljades av Kemikalieinspektionen. Genom arbetet i gruppen finns nu även ett utvidgat produktgodkännande för mindre användningsområde gällande fritfluga i sockermajs och vårrågvete, vilket

elimineras behovet av dispensansökningar för dessa användningar så länge Nexide CS är godkänd.

- **Hur kan precisionsteknik bidra till EU:s mål om minskad användning av växtskyddsmedel?**

Under 2023 publicerade Jordbruksverket rapporten ”Precisionsbekämpning eller annan teknik i växtskyddsarbetet – Vilka förutsättningar finns att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel fram till 2030?” En övergripande slutsats är att precisionsteknik givet nuvarande implementeringstakt kan bidra med att minska användningen av ogräsmedel med 4% till 2030, och att investeringsstöd för precisionsteknik skulle kunna leda till 20% minskning.

- **Hur kan nya genomiska tekniker bidra till EU:s mål om minskad användning av växtskyddsmedel?**

Under 2023 publicerade SLU ”Möjliga tillämpningar av nya genomiska tekniker inom integrerat växtskydd”. Rapporten är ett relevant inslag i samband med den aktuella översynen av GMO-lagstiftningen i EU. Med nya snabbare förädlingstekniker och möjligheter att utveckla resistent sorter kan exempelvis svampbekämpning med kemiska växtskyddsmedel minska väsentligt.

- **Kampanjen med sikte på sänkta halter av diflufenikan i skånska ytvatten**

Analyserna från miljöövervakningen visar att medelhalter av diflufenikan i Skåne har sjunkit till ungefär hälften av gränsvärdet. Användningen av diflufenikan i det studerade området under säsongen 2022 var på samma låga nivå som 2021 och på en nivå som förordats genom Säkert växtskydd som en förutsättning för att halterna ska sjunka till acceptabla nivåer. Dialogarbetet är mycket uppskattat och har bidragit med bred förståelse för behov av förstärkt hänsyn vid användning av ämnet diflufenikan.

- **Kampanjen med sikte på att undvika förorening av skördar med prosulfokarb**

Arbetet har bidragit till skärpta produktvillkor för berörda produkter och att informationsinsatser om förstärkt hänsyn har genomförts, bland annat via Jordbruksverkets utskick ”Ogräsbrev” och bekämpningsmedelsrekommendation för ogräsbekämpning. Under 2023 har inga otillåtna fynd av prosulfokarb har påträffats.

- **Kontinuerligt arbete med att minska läckage av växtskyddsmedel från växthus**

Hushållningssällskapet Halland har under 2023 kontaktat landets samtliga länsstyrelser och frågat om de avsatt medel till investeringsstöd för ny-, om- och tillbyggnation av växthus och odlingstunnlar gällande system för växtskyddsmedelshantering och kompostering. Ett syfte och förväntat resultat av aktiviteten är att Länsstyrelserna uppmärksammar investeringsstödet och tar med det i sin kommande planering.

- **Kommunikation**

Växtskyddsrådets kommunikationsinsatser om genomförda aktiviteter har bidragit till spridning och ökad kunskap om precisionsbekämpning och utveckling av odlingssystem med hållbart växtskydd.

10.4 (Tidiga) effekter

Förväntade effekter

Ökad medvetenhet och kunskap: Spridningen av resultat och information om hållbara växtskyddsåtgärder kan öka medvetenheten och kunskapen hos lantbrukare, branschaktörer och allmänheten om olika tekniker, mätmetoder och risker kopplade till växtskyddsmedel.

Teknisk förbättring och effektivitet: Implementeringen av moderniserade tekniker och förbättrad utrustning inom växtskydd kan leda till ökad precision i bekämpningsarbetet, vilket i sin tur kan minska användningen av kemikalier och bidra till minskad miljöpåverkan.

Bättre förståelse för hållbarhet: Genom utvecklingen av indikatorer och mätmetoder för hållbart växtskydd kan lantbrukare och företag få en djupare förståelse för hur deras odlingssystem påverkar både miljön och deras ekonomi, vilket kan leda till en mer hållbar och diversifierad odling.

Potentiella bieffekter

Ekonomiskt incitament: Om teknikskiften och förändrade metoder visar sig vara ekonomiskt fördelaktiga för lantbrukare och företag, kan det skapa incitament för en bredare implementering, vilket i sin tur kan leda till en ökad spridning och långsiktig användning av dessa hållbara metoder.

Bredare samhällspåverkan: En ökad medvetenhet om miljöeffekterna av växtskyddsmedel kan sprida sig till samhället i stort, vilket kan leda till en ökad efterfrågan på och stöd för hållbara jordbruksmetoder och regleringar som främjar miljöhänsyn.

10.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Växtskyddsrådets uppdrag utgår ifrån Livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor där det bland annat uttrycks att ett hållbart växtskyddsarbete är en förutsättning för att stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål uppnås. Enligt regeringens bedömning ska Växtskyddsrådet verka för att

det finns god tillgång till effektiva växtskyddsmetoder som kan hantera de växtskadegörare som inverkar på odlingen och minimerar riskerna och konsekvenserna för människors hälsa och miljö. Effektiva växtskyddsmetoder är en förutsättning för en ökad matproduktion i Sverige och de bidrar till en förbättrad livsmedelsförsörjning.

Växtskyddsrådet särskilt framhålla aktiviteterna under 2023 kopplat till hållbara odlingssystem, nya genomiska tekniker i växtskyddet, precisionsbekämpning och det strategiska Major use-arbetet som bidragande till måluppfyllelsen för det strategiska området.

Genom att flera olika aktörer bereds möjlighet att föra fram sina perspektiv och erfarenheter ökar förutsättningarna för att Växtskyddsrådets arbete bidrar till ökad konkurrenskraft med bibehållen eller ökad hållbarhet i de företag som producerar livsmedel i Sverige.

10.6 Slutsatser

Flera av de utredningar och aktiviteter som har genomförts eller påbörjats under 2023 är framåtsyftande, skapar möjligheter till utveckling och tar sikte på långsiktiga lösningar för hållbart växtskydd i enlighet med livsmedelsstrategins målsättning. Livsmedelsstrategin manar till engagemang och insatser från såväl myndigheter som livsmedelskedjans företag, intressenter och organisationer. Växtskyddsrådet är i detta en viktig plattform för att skapa samsyn och prioritering i arbetet kring växtskyddsfrågor.

Kombinationen av det täta samarbete som det delade sekretariatet mellan Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen innebär och de insatser som de deltagande organisationerna i Växtskyddsrådet bidrar med utgör grunden för en konstruktiv samverkan. En god samverkan med berörda aktörer är viktig då Växtskyddsrådets arbete är långsiktigt inriktat på att bidra till måluppfyllelse inom Livsmedelsstrategin.

10.7 Fortsatt arbete

Växtskyddsrådet arbetar kontinuerligt i enlighet med de aktiviteter som finns i den gemensamt utarbetade handlingsplanen, som har sin utgångspunkt i och följer samma struktur som uppdragets utformning.

Tillgången till hållbara och effektiva växtskyddsmetoder är särskilt angeläget framåt. I Växtskyddsrådets nuvarande uppdrag ingår det strategiska arbetet med att kartlägga behoven av och tillgången till effektiva växtskyddsmetoder i den svenska växtodlingen (Major use-arbetet). Sverige är en liten marknad vilket påverkar tillgängligheten till effektivt växtskydd och hela branschen behöver samverka för att klara denna utmaning.

Likt trädgårdsproduktionen som årligen stöttas med 6 miljoner i Minor use-medel saknar allt oftare grödor inom växtodlingen i Sverige effektiva växtskyddsmetoder. Växtodlingsgrödor så som majs, åkerbönor, ärter, sockerbetor och våraps är arealmässigt små ur ett marknadsperspektiv vilket numer tydligt påverkar tillgången till växtskydd. Jordbruksverket bedömer därför att Sveriges växtodling nu befinner sig i ett läge där även Major use-verksamhet behöver resurser för att säkerställa tillgången till effektiva växtskyddsmetoder.

Jordbruksverket föreslår att Växtskyddsrådet fortsatt ansvarar för det strategiska arbetet med att kartlägga behoven i växtodlingen men att verksamheten att avgöra vilka växtskyddsmetoder som ska stöttas genom till exempel fältförsök och ansökningar särskiljs och läggs på Jordbruksverkets växtskyddscentraler. Jordbruksverket bedömer att Major use-arbetet behöver 4 miljoner kronor per år.

Utöver ovanstående har Växtskyddsrådet, utifrån tidigare genomförda aktiviteter, gemensamt prioriterat att arbeta vidare med frågor om precisionsbekämpning och hållbart växtskydd.

Den främsta målgruppen för Växtskyddsrådets arbete är Sveriges växtodlare och trädgårdsföretagare.